

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

ALBA – příčiny vzniku a analýza jejího fungování

Dita Kubešová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

ALBA – příčiny vzniku a analýza jejího fungování

Dita Kubešová

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D. za odborné vedení a rady při zpracování tématu bakalářské práce.

Obsah

1	Úvod	6
2	Integrace	8
2.1	Vymezení regionu Latinské Ameriky	8
2.2	Globalizace, starý a nový regionalismus	8
2.3	Starý a nový regionalismus v kontextu Latinské Ameriky	11
2.3.1	Integrační uskupení v Latinské Americe	13
3	Vznik ALBA	17
3.1	Postliberální regionalismus a jiho-jížní spolupráce	17
3.2	Impuls pro vznik ALBA	18
3.3	Cíle a principy	20
3.4	ALBA projekty	23
3.5	Organizační struktura ALBA	28
4	ALBA jako nástroj Venezuely	32
4.1	Zahraněční politika Venezuely založená na ropě	32
4.2	Bolívarovská revoluce a socialismus 21. století	36
4.3	Vztahy Venezuely a USA	42
4.4	Venezuela a latinskoamerický region	44
4.4.1	Venezuela a členské země ALBA	44
4.4.2	Venezuela a ostatní země regionu	48
5	Závěr	52
6	Seznam zkratk	56
7	Seznam použitých zdrojů	58
8	Resumé	65

1 Úvod

Ve své bakalářské práci se věnuji Bolívarovskému svazu pro lid naší Ameriky (ALBA). Je to organizace vzniklá v dnešním globalizujícím se světě, kde aktéři mezinárodního systému čelí vzájemné interdependenci a kde různé integrační tendence dávají vzniknout různým integračním uskupením. Latinská Amerika není v tomto směru výjimkou. Ekonomická krize v latinskoamerickém regionu v 80. letech dala impuls k oživení regionální ekonomické integrace v letech devadesátých. Vzniklo seskupení Společný trh Jihu (MERCOSUR) a byly uzavřeny dohody v rámci již dříve vzniklých uskupení za účelem otevření trhu méně vyspělým zemím.

Snaha Spojených států amerických o utvoření Panamerické zóny volného obchodu, která měla za cíl rozsáhlá liberalizační opatření napříč kontinentem, se nesečkala s všeobecným konsenzem. Na pozadí diskusí o zóně volného obchodu se rodí ALBA, která se má stát alternativou k Panamarické zóně volného obchodu. ALBA založená v roce 2004 je tak poměrně nová organizace v Latinské Americe, jejímž zakladatelem a propagátorem je Venezuela. Důvodem, proč se věnovat tomuto tématu je ten, že hlavní úlohu v uskupení hraje právě Venezuela, což je země, která je specifická v rámci regionu především svými velkými zásobami ropy. Velmi výraznou osobností v Latinské Americe byl až do své smrti venezuelský prezident Hugo Chávez, který je s ALBA spjat a, i proto je uskupení hodné zájmu. Latinská Amerika dlouhodobě usiluje o vymanění se ze závislosti na USA. ALBA je proto, alespoň z hlediska Venezuely, jednou z možností, jak se snažit o emancipaci regionu.

Cílem mé práce je představit ALBA jako integrační uskupení, které je specifickou regionální organizací, jejíž deklarované cíle jsou boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Ve své práci, která je pojata jako případová studie, budu směřovat k potvrzení nebo vyvrácení teze, že Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky, vycházející z vysokého stupně politické, ale i ideologické identifikace se socialismem, představuje regionální organizaci, která primárně hájí zájmy

Venezuely. Za tímto účelem se budu věnovat především postavení Huga Cháveze v ALBA a jeho politice a krokům, které v rámci ALBA učinil.

Ve své práci používám z velké většiny zahraniční zdroje, protože je to téma aktuální a literatura v českém jazyce zcela chybí. V teoretické části jsem použila hlavně texty Evy Cihelkové, která se tématu integrace široce věnuje. K informacím ohledně ALBA, především k organizační struktuře a principům používám oficiální internetové stránky organizace. Knihou, která výborně komentuje dění v Latinské Americe a kterou jsem využila ve své práci, je kniha *Los Estados Desunidos de Latinoamérica* od Andrése Oppenheimera. Mnoho informací jsem čerpala také ze španělských a anglických odborných textů a internetových periodik.

Má bakalářská práce se dělí na tři základní části. V první kapitole se věnuji integraci obecně. Seznamuji čtenáře s integračními vlnami v Latinské Americe – starým a novým regionalismem. Dále popisují rozvoj neoliberalismu v devadesátých letech, na který v důsledku nespokojenosti s ním navázaly dva postliberální projekty, přičemž jedním z nich byla i samotná ALBA.

V druhé kapitole se zabývám vznikem a příčinami vzniku této regionální organizace. Představuji zde hlavní cíle a principy ALBA a organizační strukturu uskupení. Protože teze mé práce se týká pozice Venezuely v ALBA, představím ve druhé kapitole také důležité projekty, které byly utvořeny v rámci ALBA nebo byly iniciovány venezuelským prezidentem.

Třetí kapitola je věnována zahraniční politice Venezuely a pozici Venezuely v ALBA. Je zde představen socialismus 21. století, který se stal hlavní ideologií ALBA a je zde také popsána klíčová role ropného průmyslu, který se významně odráží do jednání a zahraniční politiky Venezuely. Především skrze ideologické a ekonomické hledisko poté popíši vztah Venezuely s členy ALBA, s vybranými aktéry Latinské Ameriky a se Spojenými státy americkými. Na závěr své práce zhodnotím dosažené výsledky a potvrdím nebo vyvrátím tezi položenou v úvodu své práce.

2 Integrace

2.1 Vymezení regionu Latinské Ameriky

Vzhledem k tomu, že se ve své práci budu zabývat uskupením Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (ALBA), které je součástí regionu Latinské Ameriky, nejprve tento region vymežím. Do Latinské Ameriky patří taková země amerického kontinentu, jejíž oficiální jazyk vychází z latiny – to znamená španělština, portugalština a francouzština. Latinská Amerika zahrnuje země na jih od Spojených států amerických (dále jen USA), Mexiko, země Střední Ameriky kromě Belize a většinu jihoamerických zemí kromě Surinamu a Guyany. Termín zahrnuje také Kubu, Dominikánskou republiku, Haiti, Portoriko v oblasti Karibiku. (Holloway 2008: 2).

2.2 Globalizace, starý a nový regionalismus

V dnešním globalizovaném světě čelí aktéři mezinárodního systému vzájemné interdependenci. Jednou z možností, jak reagovat na probíhající globalizaci jsou integrační uskupení. Označení „regionální integrace“ se začalo používat ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století, kdy započaly procesy, jejichž podstatou bylo odstraňování obchodních překážek mezi státy a vytváření spolupráce mezi nimi. Do té doby se pojem regionální integrace používal velmi zřídka a svůj jednoznačný význam získal až na počátku šedesátých let, kdy se regionální integrace začaly objevovat po celém světě. Regionální integrace znamená sjednocování dříve samostatných ekonomik, zakládající se na ekonomickém a politickém sblížení, solidaritě a vzájemné kooperaci. Tento jev, kdy mezi dvěma a více státy vznikají užší obchodní a jiné vztahy a kdy základem je liberalizace, se nazývá regionalismus. Ve světě, který se stává stále více globalizovaný, kde existují nestátní útvary, kde narůstá počet transnacionálních institucí, kde se překrývají authority různého druhu, kde roste migrace, kde moderní technologie ovládají svět, kde roste mezinárodní obchod a mnoho dalších, se stává regionalismus reakcí na tyto procesy. Globalizace mění

světovou ekonomiku, vede k vyšší globální konkurenci a odstraňování překážek v obchodu mezi státy. Globalizace způsobuje růst ekonomické aktivity v globálním měřítku a státy na to musí umět odpovědět, musí být konkurenceschopné, a proto je vhodným řešením právě regionální integrace (Cihelková 2007: 1-9). Se způsoby odbourávání překážek mezi státy je také nutné zmínit koncept multilateralismu, který je vtělen do instituce Světové obchodní organizace (World Trade Organization - WTO). V rámci WTO se však účastní jednání mnoho různých členských států, které jsou velmi odlišné a tak se k výsledným cílům mohou dobírat pomalým tempem. V počátcích původní Všeobecné dohody o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade - GATT), která byla nahrazena WTO v roce 1995, byly regionální uskupení pouze doplňkem multilaterálního systému, později však začal regionalismus nabývat na významu, protože usiloval o integraci ekonomik v regionu. Takových ekonomik, které měly široké společné zájmy (Cihelková a kol. 2010:182-183).

V poválečném světě byly regionální integrace zřetelným znakem mezinárodních obchodních vztahů. Od té doby do současnosti můžeme rozpoznat tři etapy neboli vlny regionalismu. První vlna přišla v padesátých a šedesátých letech 20. století. Tato vlna byla vedena západní Evropou a vedla k uzavírání prvních dohod vedoucích k liberalizaci ekonomických vztahů, kdy si státy poskytovaly celní a jiné obchodní úlevy a výhody. Byly navíc uzavírány regionální obchodní dohody (Regional Trade Agreement – RTA) v Latinské Americe a Africe a Evropské hospodářské společenství se stalo vzorem pro tyto rozvojové státy. Nicméně tyto pokusy nebyly často příliš úspěšné kvůli ekonomické nerozvinutosti a protekcionismu jednotlivých států. Jedním z uskupení, které nakonec díky vnitřním konfliktům neuspělo a bylo založeno v první vlně, byl Středoamerický společný trh (MCCA – Mercado Común Centroamericano) (Cihelková a kol. 2010:2).

Druhá vlna regionalismu se objevuje v polovině osmdesátých let společně s utvářením jednotného evropského vnitřního trhu a Severoamerickou dohodou o volném obchodu mezi USA, Kanadou a Mexikem (North American Free Trade

Agreement – NAFTA). V tomto období se snaží rozvojové státy oživit staré regionální dohody a založit nové. Příkladem může být obnovení integračního procesu prostřednictvím Středoamerického integračního systému (Sistema de la integración - SICA) nebo transformace Andského paktu do Andského společenství (Comunidad Andina) a založení Společného trhu jihu (Mercado Común del Sur – MERCOSUR) (Pomfret 2006: 2).

Třetí vlna regionalismu přichází se začátkem devadesátých let, kdy se úplně mění klima mezinárodního systému po skončení studené války. Dochází k rozmachu mezinárodního obchodu a zahraničních investic. Došlo k opětovnému oživení regionální integrace. Mnoho starých uskupení obnovilo svou činnost a vzniklo mnoho nových uskupení (Cihelková 2007: 13).

Historicky lze rozlišit integraci na mělkou a hlubokou. Mělká integrace zahrnuje pouze odstraňování obchodních bariér a zahrnuje tarifní a netarifní omezení. Proto do této skupiny patří nejčastěji zóny volného obchodu a celní unie. Hluboká integrace zasahuje více do suverenity státu. Zahrnuje spolupráci ve více oblastech a zahrnuje koordinaci národních politik, proto je zde nutný rozsáhlejší rozhodovací a výkonný institucionální systém integrace (Cihelková 2007: 13). V Latinské Americe se můžeme setkat s prvními dvěma stupni regionální ekonomické integrace – zónou volného obchodu a celní unií. V budoucnu se však dá předpokládat další posun v integračních stupních.

Etapy regionalismu lze také rozdělit na starý a nový regionalismus s tím, že první a druhá vlna regionalismu odpovídá starému regionalismu. Třetí vlnu regionalismu lze označit za nový regionalismus (Cihelková 2007: 17). Můžeme tedy říct, že dvacet až třicet let po druhé světové válce, kdy integrace na světové i regionální úrovni je mělká, je toto období popisováno jako starý regionalismus. Oproti tomu v devadesátých letech zahrnuje kooperace znaky hluboké integrace. Toto období je označováno jako nový regionalismus (Burfisher – Robinson – Thierfelder 2004: 4). Rozdíl mezi starým a novým regionalismem je v mnoha ohledech. Nový regionalismus se zrodil především díky globalizaci, která přinesla větší nároky na státy zvýšením konkurenceschopnosti v globálním

prostředí. Nový regionalismus se vyvíjí v prostředí, kde narůstá počet aktérů zapojených do regionálních integrací, v prostředí, kde se zvyšuje počet regionálních obchodních dohod registrovaných u WTO. Nový regionalismus s sebou přináší regionální dohody, které zasahují do nových oblastí spolupráce, jako jsou investice nebo služby (Cihelková 2007: 20-22). Důležitý rozdíl je mezi oběma regionalismy ten, kdo je brán jako relevantní aktér. Ve starém regionalismu je to hlavně národní stát. V devadesátých letech s rozvojem nového regionalismu se zapojují i nestátní aktéři jako nadnárodní korporace, nevládní organizace nebo zájmové skupiny, které musíme brát na zřetel, když chceme vysvětlit, jak a proč se regiony rozhodly integrovat (Gill 2008). Zatímco starý regionalismus se zformoval v bipolárním světě, nový regionalismus se tvoří v multipolárním světě a odpovídá neoliberalnímu modelu tržní integrace (De Lombaerde – Garay 2006: 4).

2.3 Starý a nový regionalismus v kontextu Latinské Ameriky

Latinskoamerickou integrací se rozumí politické, ekonomické a kulturní procesy, které mají za cíl podpořit spolupráci mezi státy v rámci regionálních organizací. Integrační uskupení v Latinské Americe jsou součástí starého a nového regionalismu v období od šedesátých, respektive devadesátých let dvacátého století.

Latinská Amerika 19. století byla ovládána caudillismem,¹ a tudíž intenzivnější spolupráce mezi státy nebyla ústředním tématem. Během druhé poloviny 19. století a počátkem 20. století byly jihoamerické země otevřené ekonomiky orientované hlavně na vývoz primárních surovin (Bulmer-Thomas 2003: 117-151). S nástupem velké hospodářské krize ve třicátých letech 20. století se jihoamerické ekonomiky začaly uzavírat a orientovat se na protekcionismus a státní intervencionismus, což se neslučovalo s integrací. Proto

¹ Caudillo znamená vůdce. Jedná se o termín používaný v 19. století pro lídry Latinské Ameriky. Příčinou získání vlivu caudillů je více faktorů. Obecně lze vyjádřit caudillismus tím, že je spojen s lídrem, který disponuje osobní silou a charismatem, má spojitost se španělským dědictvím a postkoloniální společností (Sobrevilla Perea 2004: 6).

Ize počátek integrace v regionu Latinské Ameriky spojovat až se šedesátými lety 20. století a starým regionalismem. Regionální kooperace byla v tomto období primárně zaměřená na ekonomickou oblast a byla založena na mezivládním přístupu (Gwynne 1999: 72). Od padesátých do osmdesátých let (tedy ve fázi starého regionalismu) byl pro Jižní Ameriku základním modelem rozvoje model ISI (Import Substitution Industrialization). Tento model, který nahrazoval import industrializací, měl posílit národní ekonomiky a snížit chudobu a závislost na zemích mimo region. Hlavní úlohu hrál stát, který vystupoval jako hlavní investor a byl zárukou ochrany proti konkurenci ze zahraničí, což vykonával díky celním bariérám, kvótám a udělování koncesí. ISI model posílil protekcionistický regionální trh a ekonomická integrace měla umožnit rozvoj ekonomik za pomoci vytvoření společných vnějších tarifů (Mattli 2003:140-141). Model ISI se však ukázal jak dlouhodobě neudržitelný. Vedl namísto ke snížení závislosti na třetích zemích k utvoření nesoutěživých a neefektivních ekonomik. Krize v osmdesátých letech vedla k odvratu od starého regionalismu a obratu k institucím jako Mezinárodní měnový fond a Světová banka (Brohman 1996: 59-62).

Když se v osmdesátých letech objevil fenomén nového regionalismu, reagovala na to i Latinská Amerika. Dokládá to mnoho dohod v ekonomické oblasti a nezanedbatelné množství nových bilaterálních smluv v rámci regionu. Příkladem integračního oživení v osmdesátých a devadesátých letech může být Latinskoamerické integrační sdružení (ALADI) založené v roce 1980, dále pak obnovení činnosti Středoamerického společného trhu (CACM) v roce 1990, založení Společného trhu jihu (MERCOSUR), založení Severoamerické dohody o volném obchodu (NAFTA) v roce 1994² nebo pokročení k celní unii v rámci Andské skupiny v roce 1995. Výsledkem mnoha dohod, které byly uzavřeny v tomto období, je tzv. Spaghetti bowl, kdy současně existují

² Před NAFTA zde existovala dohoda o volném obchodu mezi USA a Kanadou, až v roce 1994 se připojuje Mexiko, které je zemí latinskoamerického regionu (dostupné z WWW: http://www.naftanow.org/facts/default_en.asp, 12. 3. 2013).

regionální a bilaterální dohody, které se vzájemně částečně překrývají (Bhagwati 1995:4).

Integrace Latinské Ameriky je nezbytná pro udržení kroku v globalizovaném světě. Integrace je způsobem, jak ochránit tu kterou zemi v narůstající konkurenci ve světě, způsob jak hledat alternativu k existujícím nadnárodním korporacím a možnost, jak konkurovat ekonomikám vyspělých zemí Severu. Je však nutné se ptát, jaká je nynější situace regionálních integračních procesů. Je pravdou, že latinskoamerický region je typický svojí nestabilitou, proto mnoho autorů mluví o integraci v tomto regionu jako o permanentní krizi. Dalším faktem je, že vzájemná interdependence a ekonomické sblížení zemí jsou dosti relativní. Procesy v Latinské Americe se nedají porovnávat s integrací v Evropě, kde se obchod uvnitř regionu pohybuje kolem 60 % z celkového obchodu, zatímco nejvyšší bilanci v Latinské Americe má Střední Amerika s méně než 30 % (Phillips 2007:35). Také zde pokulhá institucionalizace a existují rozpory mezi státy ohledně úrovně integrace a neshody ohledně toho, jak je integrace naplňována. Státy vyjednávají na mnoha úrovních, podepisují bilaterální, multilaterální nebo vnitroregionální dohody a stává se, že členství v různých uskupeních se někdy překrývá. USA již podepsalo bilaterální obchodní smlouvy s Chile, Střední Amerikou, Dominikánskou republikou, Peru, Kolumbií a Panamou a Evropská unie nezůstává pozadu. Prohlubování integračního procesu spjatého s neoliberalními reformami například naprosto odmítl venezuelský prezident Hugo Chávez a založil Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (ALBA) (Dabéne 2009: 24).

2.3.1 Integrační uskupení v Latinské Americe

Podle Cihelkové (2007: 8) zahrnuje regionalismus následující stupně regionální ekonomické integrace:

1. Zóna volného obchodu
2. Celní unie
3. Společný trh
4. Měnová unie
5. Hospodářská unie
6. Politická unie

V Latinské Americe se můžeme setkat s dvěma prvními integračními stupni – zónou volného obchodu a celní unií. Do budoucna je zde potenciál pro vstup do dalších stupňů integrace, i když je Latinská Amerika regionem, kde se slučují socio-ekonomické problémy s konflikty mezi samotnými státy a dalšími problémy a toto výrazně ovlivňuje integraci regionu.

V následujícím textu popíši dle mého názoru nejdůležitější integrační projekty starého a nového regionalismu v Latinské Americe. Protože hlavní náplní mé práce je představit ALBA, ve které hraje hlavní roli Venezuela, představím čtyři významné integrační projekty, kterých se Venezuela účastnila nebo kde má i nynější členství. Posledním a nejnovějším projektem je UNASUR, který se již řadí k postliberálním projektům. Druhým postliberálním projektem je pak samotná ALBA.

1. Latinskoamerické integrační sdružení (Asociación Latinoamericana de Integración - ALADI) sdružuje státy na mezivládním principu. Mezi členy patří Argentina, Bolívie, Brazílie, Chile, Kolumbie, Ekvádor, Mexiko, Paraguay, Peru, Uruguay a Venezuela. V roce 1999 se připojila Kuba a v roce 2009 Panama. ALADI v roce 1980 nahradila nefungující Latinskoamerické sdružení volného obchodu (LAFTA) z roku 1960. ALADI se věnuje především ekonomické spolupráci a koordinaci obchodu členů. Hospodářská spolupráce je založena jak na bilaterálních, tak na multilaterálních dohodách s cílem vytvořit společný trh. Počáteční nadšení z ekonomické kooperace byl později zpomalen ekonomickou krizí regionu v roce 1982 a poté ekonomickou krizí Brazílie (1998) a Argentiny

(2001). Přesto byl učiněn pokrok ke snížení obchodních bariér (Hall 2005: 945-946).

2. Andské společenství (Comunidad Andina - CAN) bylo do roku 1996 označováno jako Andská skupina (vzniklá v roce 1969). Mezi zakládající země patřila Bolívie, Chile, Kolumbie, Ekvádor a Peru. Venezuela se připojila v roce 1973 a vystoupila v roce 2006 na protest proti samostatnému vyjednávání dohody o volném obchodu mezi Peru a USA a Kolumbií a USA. Také chtěla vstoupit do MERCOSUR, kde pravidla neumožňují členství v jiném sdružení volného obchodu (Juřík 2010). Chile odešlo v roce 1976.³ V zakládající smlouvě byly zakotveny tyto cíle: podpora vyváženého rozvoje členských zemí prostřednictvím ekonomické a sociální spolupráce, zrychlení růstu a tvorba nových pracovních míst, zlepšení pozice členů v kontextu celosvětové ekonomiky, posílení subregionální solidarity a snížení rozdílů v úrovni rozvoje, zformování společného latinskoamerického trhu.⁴ Andské společenství dosáhlo zóny volného obchodu a mezi některými členy i celní unie.

3. Společný trh jihu (Mercado Común del Sur - MERCOSUR) vznikl na základě smlouvy z Asunciónu v roce 1991. Mezi zakládající členy patřily Argentina, Brazílie, Paraguay a Uruguay. V roce 2006 byla do MERCOSUR formálně přijata Venezuela. Paraguayský parlament však neratifikoval smlouvu o jejím přístupu. Proto musela Venezuela čekat až do roku 2012, kdy bylo Paraguayi pozastaveno členství kvůli podezření z překročení demokratických principů, a tak ostatní tři členové mohly umožnit plnohodnotný vstup Venezuely do MERCOSUR.⁵ Hlavním cílem uskupení bylo utvoření společného trhu. Celní opatření byla zahájena v roce 1995, kdy clem pokryté produkty čítaly 85%. Nyní se MERCOSUR snaží o dokončení celní unie a utvoření společného trhu nejen

³ viz stránky Andského společenství (dostupné z WWW: <http://www.comunidadandina.org/Cronologia.aspx>, 1. 3. 2013).

⁴ viz zakládající smlouva CAN (dostupné z WWW: <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/DBasicos/DBasicos1.doc>, 1. 3. 2013).

⁵ New York Times. With Brazil as Advocate, Venezuela Joins Trade Bloc (Romero 2012).

zboží, ale i služeb, kapitálu a osob. V devadesátých letech byl MERCOSUR ovlivněn ekonomickou krizí. V důsledku unilaterálních dohod Brazílie a Argentiny také klesla důvěra mezi členy. MERCOSUR byl po Evropské unii označován jako jeden z nejvyspělejších integračních projektů, ale nekopíroval nadnárodní principy a kooperace byla pouze na mezivládní úrovni. Problémem byla od počátku uskupení také výrazná asymetrie, kdy Brazílie je jednoznačný lídr uskupení. Na druhou stranu se MERCOSUR spolu s NAFTA liší od jiných integračních uskupení v Latinské Americe tím, že klade důraz na demokracii tento princip je zakotven i v zakládajících smlouvách (Springerová 2009; Zlý 2004).

4. Unie jihoamerických národů (Unión de Naciones Suramericanas - UNASUR) je organizace, která od roku 2008 slučuje MERCOSUR a CAN. Navíc jsou členy Chile a další dvě země, které stojí tradičně mimo integraci - Surinam a Guyana. Unie se má podobat Evropské unii. Byl zde návrh na zavedení společné měny a centrální banky, ale tyto cíle se posunuly na neurčito. UNASUR také slouží jako fórum pro řešení problémů členů. Hlavní úlohu v uskupení hraje Brazílie, což je zároveň i problematický prvek. Schopnost uskupení spolupracovat je tak ovlivněna asymetrií ekonomiky Brazílie a ekonomik ostatních členů. V rámci uskupení se střetávají odlišné pohledy Brazílie a Venezuely. Brazílie chce posílit tento regionální celek, aby mohl být reálným konkurentem pro svět. Pro Venezuelu je UNASUR důležitý jako alternativa k neoliberalnímu modelu a je součástí protiamerické strategie stejně tak jako ALBA (Sanahuja 2008: 200).

Období nového regionalismu je typické oživením existujících integračních uskupení a hlavně vznikem MERCOSUR. Toto období se dá v Latinské Americe datovat od roku 1990 do roku 2005. V tomto období dochází k uplatňování neoliberalních modelů integrace spojených s interdependencí, liberalizací a soutěží o investice (Ruiz-Dana et al 2007: 11). Ale ukázalo se, že země Latinské

Ameriky se chtěly posunout jiným směrem. Nový regionalismus příliš otvíral jejich ekonomiky a vystavoval je tak přílišným tlakům vnějšího světa. Objevila se slabost jejich národních ekonomik. V roce 1999 musela Brazílie devalvovat měnu a Argentina se v roce 2001 ocitla v krizi. Stejně tak krize postihla i oživený CAN a MERCOSUR, které měly na počátku let devadesátých potenciál úspěš. Proto se o UNASUR a ALBA již hovoří jako o projektech postliberálních (Sanahuja 2008: 22-24).

3 Vznik ALBA

3.1 Postliberální regionalismus a jiho-jihní spolupráce

Jestliže existuje severo-jihní spolupráce, která integruje rozvinuté státy s těmi rozvojovými, pak existuje i další projekt nového regionalismu – jiho-jihní spolupráce. Příkladem severo-jihní spolupráce může být NAFTA, naopak jiho-jihní spolupráce je založená na spolupráci rozvojových zemí (Cihelková 2007:149-153). Tato spolupráce není v Latinské Americe ničím novým, nicméně v posledních letech tato spolupráce nabírá na intenzitě, ať už jde o množství a rozsah společných aktivit nebo o počet zemí podílejících se na spolupráci. Je to způsobeno především jejich vzrůstající ekonomickou a politickou silou a touhou vytvořit silný blok vůči USA a vyspělému Severu. Tento pohled je přítomen zejména u Brazílie, Mexika a Venezuely, ale i u menších států regionu. Jiho-jihní spolupráce je spojená s postliberalismem, který se objevil po novém regionalismu. Nový regionalismus, se kterým se neztotožnilo mnoho států Latinské Ameriky, však vytvořil prostor pro to, aby se vytvořilo prostředí pro vznik jiho-jihních konceptů spolupráce – ALBA i UNASUR jakožto postliberální projekty již nemají v centru zájmu pouze ekonomickou liberalizaci a téma obchodu jako tomu bylo u předešlých uskupení. To je převážně důsledkem vzniku levicových vlád a jejich důrazu na národ jako takový. Postliberalismus vyjadřuje jakýsi „návrat státu“ do politiky hlavně v oblasti zahraničních vztahů,

kde chtějí státy větší autonomii a také větší samostatnost v ekonomické oblasti a v zahraniční politice tak, aby se vyvázaly z vlivu USA. Došlo k obnovení činnosti v oblastech jako je krizový management a koordinace zahraniční politiky. Je kladen důraz na institucionalizaci a harmonizaci jednotlivých politik států. Objevují se nová témata spolupráce jako energetická bezpečnost nebo makroekonomika. Latinská Amerika tak vyjádřila neochotu dále pokračovat s neoliberalní politikou (Sanahuja 2012: 7-8).

3.2 Impuls pro vznik ALBA

ALBA vzniká v době, kdy jsou státy Latinské Ameriky rozčarovány z nového regionalismu a hledají svou vlastní cestu. ALBA vzniká jako reakce na utvoření Panamerické zóny volného obchodu (Free Trade Area of the Americas - FTAA)⁶ Spojenými státy americkými. Původ této organizace sahá do roku 1990, kdy George H. W. Bush navrhl vytvoření ekonomické integrace zemím Latinské Ameriky a Karibiku. Slibem utvořit zónu volného obchodu se zavázalo 34 zemí západní hemisféry mezi nimi i Venezuela. Rozhovory ohledně založení FTAA začaly na summitu v Miami v roce 1994 (Wrobel 1998: 548). FTAA vlastně měla být rozšířením NAFTA, které se skládalo z USA, Kanady a Mexika o další země amerického kontinentu a konečný cíl měl být utvoření zóny volného obchodu napříč kontinentem do roku 2005. Vyjednávalo se v rámci dalších tří summitů a konferencí. Tento velmi ambiciózní projekt měl samozřejmě obsahovat rozsáhlá liberalizační opatření, která by se týkala nejen zboží, ale i služeb a investic. Smlouva o založení tohoto projektu by tak mohla znamenat větší zisky z liberalizace, především pro USA. (Neumann 2009: 218-219). Pro USA by to znamenalo otevření nového trhu hlavně pro oblast služeb, které tvoří hlavní část americké ekonomiky.

Podle USA by založení FTAA vedlo k prosperitě všech členů. Tento názor však nesdílely všechny státy, a tak se rozvinuly v rámci jednání dvě skupiny států

⁶ Španělsky Área de Libre Comercio de las Américas – ALCA (dostupné z WWW: <http://www.ftaa-alca.org/>, 22. 3. 2013).

s odlišným pohledem. Jednu skupinu tvořily USA a asi dalších dvanáct států, s nimiž mají nebo chystaly USA bilaterální smlouvy. Do druhé skupiny patřily země, které nesouhlasily s tak rozsáhlou liberalizací zasahující do mnoha oblastí. Tyto země v čele s Brazílií například nesouhlasily s liberalizací služeb, investic a práva duševního vlastnictví (Neumann 2009: 220). Obávaly se rozšíření hegemonie USA na celý jihoamerický region. Existoval názor, že díky zóně volného obchodu by se USA snažily zvýhodnit americké firmy v Jižní Americe a zároveň by se snažily omezit přístup na svůj trh. To vzbuzovalo v těchto státech pocit ztráty svých národních ekonomik a podezření vůči přesunutí rozhodovacího procesu do USA (Carranza, 2004: 323). Na summitu v Quebecu v roce 2001 se plánovalo utvoření FTAA na rok 2005. Nicméně dosažení této zóny volného obchodu nebylo přijato kvůli absenci konsenzu a velkým rozdílům mezi zeměmi.

Dne 16. srpna 2003 na jednání ALADI představil venezuelský prezident Hugo Chávez Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (ALBA) jako přímou odpověď na FTAA. Na třetím vrcholném setkání lídrů států a vlád Sdružení karibských států (Association of Caribbean States - ACS), které se konalo v roce 2001 na Isla de Margarita, vyjádřil Hugo Chávez svoji myšlenku: *„Chceme model, který nás opravdu integruje. Ne model, který nás rozdělí, který integruje jedny na úkor desintegrace druhých, tohle nemůže být cesta [...]“*⁷. Iniciativa pro vytvoření ALBA se zformulovala 14. prosince 2004 v deklaraci podepsané prezidenty Venezuely a Kuby. Tam zmiňují, že FTAA je založena na dominanci Spojených států v regionu a že přijetím by se prohloubil neoliberalismus a vytvořily by se vztahy nerovné, založené na závislosti a podřízení se. Naopak Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky prezentují jako opravdovou integraci v regionu, která zajistí eliminaci nerovností mezi společnostmi, které se integrují a zajistí vyšší kvalitu života v důsledku větší participace samotných občanů na rozvoji svých zemí. ALBA je tedy politickou odpovědí na Panamerickou zónu volného obchodu (FTAA), navrhnoutou Spojenými státy americkými v roce 1994.

⁷ „Queremos un modelo quo nos integre de verdad. No un modelo quo nos desintegre, que integre a unos a expensas de la desintegración de otros, ese no puede ser el camino [...]. (Ministerstvo zahraničních věcí Venezuely, Libro Amarillo 2001: 542).

Na summitu V Mar del Plata v roce 2005 hlasovala proti FTAA Venezuela jako jediný stát budoucího uskupení.

3.3 Cíle a principy

ALBA, která vznikla v roce 2004, se zrodila jako integrační projekt založený Venezuelou a Kubou. Tyto dvě země také vyjádřily principy ALBA, které mají být založeny na humanismu a ochraně identity Latinské Ameriky a Karibiku. ALBA se prezentuje jako nové schéma integrace založené na zeměpisných, kulturních a historických základech. Jako integrace založená na kooperaci a solidaritě a jako protiklad k neoliberálnímu modelu, který podle ní prohloubil sociální asymetrii ve prospěch privilegovaných menšin (Monsalve, 2009: 441). V zakládající smlouvě je definováno dvanáct hlavních principů, na kterých je ALBA založena:

- 1. Obchod a investice nesmí být sami o sobě cílem,** ale nástrojem, jak dosáhnout udržitelného rozvoje. Latinskoamerická integrace nemůže být slepým produktem trhu. Stát je regulátor ekonomické aktivity.
- 2. Speciální a rozdílné zacházení,** které bere v potaz odlišnost jednotlivých ekonomik a přístup všem státům k výhodám, které plynou z integrace.
- 3. Vzájemná ekonomická komplementarita a spolupráce a zároveň nesoutěživost mezi zeměmi a jejich produkcí.** Mají vzniknout efektivní specializace jednotlivých států, které jsou slučitelné s rovnovážným rozvojem každého z nich a strategií boje proti chudobě a zachování kulturní identity národů.
- 4. Spolupráce a solidarita jsou základem pro projekty na pomoc méně rozvinutým zemím regionu.** Měly by se týkat celoregionálního boje proti negramotnosti a rozvoji technologií. Dále by tyto projekty měly zahrnovat latinskoamerický plán bezplatné zdravotní péče občanům, kterým chybí tato

služba a stipendia udělovaná v regionu na oblasti největšího zájmu proto, aby posílily ekonomický a sociální rozvoj.

5. Utvoření Fondu pro sociálně slabé (Social Emergency Fund), navrhnutého prezidentem Hugo Chávezem na Summitu jihoamerických zemí v Ayacucho.

6. Rozvoj dopravních komunikací mezi latinskoamerickými a karibskými zeměmi, což zahrnuje společné plánování silnic, železnic, námořních a leteckých tras, telekomunikace a další.

7. Činnosti k umožnění udržitelného rozvoje a ochrany životního prostředí. Rozumné využívání zdrojů a zabránění rozšíření neúsporné spotřebě, která je naší společností cizí.

8. Energetická integrace mezi státy regionu, která zabezpečuje stabilní dodávky energetických zdrojů pro latinskoamerické a karibské společnosti a jež je pod záštitou Venezuely. Ta pro tento účel založila společnost Petroamérica.

9. Podpora investic v Latinské Americe a Karibiku, s cílem snížit závislost zemí regionu na zahraničních investorech. Za tímto účelem byly, mimo jiné, vytvořeny:

- Latinskoamerický investiční fond (Latin-American Investment Fund)
- Banka pro rozvoj jihu (Bank of Development of the South)
- Latinskoamerická záruční společnost (Latin-American Mutual Guarantee Company)

10. Ochrana latinskoamerické a karibské kultury a identity obyvatelů v regionu, s důrazem na propagaci autochtonních a domorodých kultur. K tomuto účelu byla vytvořena televizní stanice Telesur.

11. Zachování duševního vlastnictví, které chrání dědictví latinskoamerických a karibských zemí před pohlcováním nadnárodními společnostmi, jež se nesmí stát překážkou spolupráce mezi jednotlivými zeměmi společenství.

12. Koordinace postojů v oblastech spolupráce a v procesech vyjednávání se zeměmi a bloky z jiných regionů, včetně boje za demokracii a transparentnost

mezinárodních organizací, zejména pak Organizace spojených národů a jejích orgánů.⁸

ALBA chce posílit suverenitu a spravedlivé sociální vztahy. „Nový politický a strategický projekt pro nový svět“, jak ALBA charakterizoval Hugo Chavéz, zahrnuje spolupráci v oblasti zdravotní péče, průmyslu, produkce potravin a energetické bezpečnosti, přičemž nad obchodními tématy dominují sociální (Bendana 2008). Jakási hlavní hesla tohoto uskupení jsou solidarita, komplementarita, spravedlnost a spolupráce.⁹ ALBA je také projekt, který je typický svou identifikací se socialismem.

Zakládající dvojici Venezuela Kuba v roce 2006 doplnila Bolívie, v roce 2007 Nikaragua, v roce 2008 Dominika a Honduras a v roce 2009 Ekvádor, Svatý Vincenc a Grenadíny a Antigua a Barbuda. V Hondurasu proběhl v roce 2009 státní převrat, který zbavil moc levicového prezidenta Manuela Zelayu a byla zřízena pravicová vláda, která v roce 2010 oznámila odchod Hondurasu z ALBA (Hart-Landsberg 2010: 17). ALBA tak má nyní osm členů a těmi jsou: Venezuela, Kuba, Bolívie, Nikaragua, Dominika, Ekvádor, Svatý Vincenc a Grenadíny a Antigua a Barbuda.¹⁰ V roce 2009 členské země změnilly název uskupení a z Bolívarovské alternativy pro lid naší Ameriky (Bolivarian Alternative for the Americas) se stala Bolívarovská aliance pro lid naší Ameriky (Bolivarian Alliance for the Americas) (Hart-Landsberg 2010: 17).

Pro porovnání FTAA a ALBA zde přidávám tabulku, která vystihuje hlavní rozdíly mezi oběma uskupeními v klíčových oblastech.

⁸ Principles of the ALBA (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/principles-alba>, 22. 3. 2013).

⁹ ALBA-TCP (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/alba-tcp-eng>, 18. 3. 2013).

¹⁰ ALBA-TCP (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/albatcp>, 17. 3. 2013).

Tabulka č. 1: Hlavní rozdíly mezi FTAA a ALBA¹¹

	FTAA	ALBA
HLAVNÍ CÍL	Zvyšování životní úrovně prostřednictvím volného obchodu a ekonomické integrace. Snižování bariér přímých zahraničních investic.	Zachování autonomie Latinské Ameriky a boj proti sociálnímu vyloučení. Podmíněné zvýšení obchodu a snížení bariér u technologických transferů a rozvoj lidských práv.
POLITIKA ZEMĚDĚLSTVÍ	Odstranění zemědělských dotací a kvót a tím zvýšení efektivity trhů.	Zabezpečení potravinářské a zemědělské produkce.
DUŠEVNÍ VLASTNICTVÍ	Ochrana práv duševního vlastnictví (IPR).	Ochrana práv duševního vlastnictví (IPR).
PŘÍSTUP NA TRHY	Podpora obchodu odstraněním tarifů a kvót.	Zachování tarifů a dalších mechanismů pro podporu a ochranu domácího průmyslu a zemědělství.
VLÁDNÍ NÁKUPY	Zadávání vládních nákupů (veřejných zakázek) probíhá na otevřeném trhu.	Domácí společnosti mají prioritní postavení při procesu zadávání vládních nákupů.
ŘEŠENÍ SPORŮ	Řešení mezinárodních sporů pomocí mediace a mezinárodní arbitráže.	Při řešení jednotlivých sporů je použita vnitrostátní judikatura, která se týká i zahraničních společností.

3.4 ALBA projekty

Protože je Venezuela světovým producentem ropy, hraje energetický průmysl ve vývoji integrace významnou roli. Jedním z projektů venezuelského prezidenta byla tudíž myšlenka sloučení dosud existujících energetických projektů mezi Venezuelou a zeměmi latinskoamerického regionu. Výsledkem je

¹¹ A Guide to ALBA (Hirst 2011).

sdružení pod jeden projekt nazývaný *Petroamérica*. Hlavním cílem *Petroamérica* je uskutečnění společných investic týkajících se ropy a zemního plynu od těžby až po prodej a tím snížení sociálních a ekonomických rozdílů participujících zemí. Nikde však není zmínka o soukromých investicích, nicméně nikde není ani explicitní zákaz účasti nadnárodních společností. *Petroamérica* tvoří hlavní energetický pilíř ALBA a tvoří rámec pro tři státní energetické podniky v regionu – *Petrocaribe*, *Petrosur* a *Petroandina*.

Petrocaribe je aliance 18 zemí Latinské Ameriky. Hlavní úlohu hraje Venezuela, která poskytuje nákup ropy těmto zemím za preferenčních podmínek. Sdružení bylo oficiálně utvořeno v roce 2005, když vznikla ALBA, ale má své počátky v sedmdesátých letech v souvislosti s ropnými šoky. *Petrocaribe* se snaží o koordinaci energetických politik členských států. Vliv Venezuely na členské státy je přitom zřejmý (Fritz 2007: 15-16). Energetická bezpečnost těchto zemí nebo dokonce i ekonomická stabilita je tak přímo navázaná na Venezuelu, potažmo na prezidenta Cháveze. Tyto členské země *Petrocaribe* například proto velmi uvítaly opětovné znovuzvolení Huga Cháveze do prezidentského úřadu na konci roku 2012. *Petrosur* je další regionální iniciativa, v rámci které Venezuela dohodla několik projektů se zeměmi MERCOSUR. Jedná se o podobný princip jako u *Petrocaribe* a i zde hraje Venezuela a její státní podnik PDVSA věnující se těžbě, produkci, rafinaci a transportu venezuelské ropy hlavní roli.¹² Posledním regionálním projektem na poskytování preferenční ropy je *Petroandina*. *Petroandina* se zaměřuje na spolupráci v energetickém průmyslu s andskými státy. Prvním státem, který nabídku Venezuely přijal, byl Ekvádor. Nicméně největší pouto pojí Venezuelu s Bolívií. Ta podepsala s Venezuelou několik dohod o kooperaci v roce 2006, hned několik týdnů potom, co její prezident Evo Morales znárodnil ropný a plynárenský průmysl (Fritz 2007: 17-18).

Dalším projektem, který je přímo integrální součástí ALBA, je *ALBA banka*. Zakládá se s cílem financovat projekty členských zemí ALBA. Nabízí flexibilní půjčky a hledá řešení při ekonomických problémech členů. Byla

¹² Petróleos de Venezuela (dostupné z WWW: <http://www.pdvsa.com/>, 19. 3. 2013).

založena v roce 2008 na šestém summitu ALBA¹³ s počátečním kapitálem tisíc milionů dolarů vybraných od všech členů s ohledem na jejich ekonomickou situaci. Dárci, kteří poskytli největší podíl, byli Venezuela a Kuba (Arellano 2009: 11). Díky svým obrovským příjmům z ropy si hlavně Venezuela může dovolit poskytnout mnohem více peněz do ALBA banky než jiné členské země ALBA. Chávez v roce 2012 oznámil, že poskytne 300 milionů dolarů. Například jeden z největších příjemců venezuelské ropy nikaragujský prezident Daniel Ortega tak byl nadšen zvýšením finančních prostředků ve společné bance. Není divu, protože Nikaragua dostává každý rok od Venezuely ekonomickou pomoc přesahující 500 milionů dolarů. Ortega je tak nadšeným spojencem Cháveze a plánuje prohloubit ekonomickou integraci svými postupně narůstajícími příspěvky do společné banky. Ortega také spolu s Chávezem očekává nárůst v používání zatím virtuální měny SUCRE (Finnegan 2012).

Dalším nápadem venezuelského prezidenta bylo utvoření měny, která by měla sloužit v budoucnu jako měna v rámci členských zemí ALBA. Touto měnou je již výše zmíněné *SUCRE (Sistema Único de Compensación Regional)*. V roce 2008 se setkaly hlavy členských států ALBA na výjimečné schůzi ohledně řešení a zmírnění následků finanční krize, která propukla v USA. Krize vyvolala pochybnost vůči americkému dolaru, a tak země vyjádřily potřebu najít náhradu k dolaru jakožto referenční měně světové směny. Byla navržena měna SUCRE, která měla nahradit dolar v obchodních transakcích, což mělo zmírnit kontrolu USA nad zeměmi Latinské Ameriky a zvýšit stabilitu regionálního obchodu (Fermín 2009: 360-361). V roce 2010 byla provedena první obchodní transakce mezi Venezuelou a Kubou. SUCRE je dnes používáno jako virtuální měna. Do budoucna se počítá s tím, že se SUCRE bude používat i v hotovostním platebním styku.¹⁴

Jedním z projektů, který zde musím zmínit, je i utvoření *Banky Jihu*. Banka Jihu sice nepatří pod ALBA, nicméně Hugo Chávez stál v počátcích této instituce, a proto považuji za důležité ji zmínit. Původně byla tedy tato iniciativa

¹³ El Banco del ALBA (dostupné z WWW: <http://www.bancodelalba.org/>, 29. 3. 2013)

¹⁴ ¿Qué es el SUCRE? (dostupné z WWW: <http://www.bancodelalba.org/sucre.html>, 20. 3. 2013).

zahájena spoluprací mezi Venezuelou a Argentinou v roce 2007 a postupně se přidaly další země - Bolívie, Ekvádor, Paraguay, Brazílie, Uruguay a o rok později byla Banka Jihu oficiálně založena. Státy se však mezi sebou lišily v pohledu na to, co by měla banka považovat za primární a proč byla vlastně vytvořena. Jedna skupina států viděla Banku Jihu jako radikálnější projekt sociální změny, viděla v bance konkurenta pro USA a chtěla utvořit jakousi další ALBA banku - to byla Venezuela, Bolívie a Ekvádor. Druhá skupina států nevnímala kapitalismus negativně, ale viděla úspěch ve finanční nezávislosti na USA. Tato skupina byla reprezentována Brazílií a Argentinou. Poslední skupina států skládající se z Chile a Peru viděla úspěch ve volném obchodu s USA. Nakonec zvítězila vize Brazílie, která chtěla z Banky jihu konkurenta pro celý svět. Dnes patří Banka Jihu pod dohled UNASUR a členy jsou všechny státy Jižní Ameriky kromě Francouzské Guyany (Strautman 2008). Vize venezuelského prezidenta se nesečkala s úspěchem, protože existovalo silné podezření, že by Venezuela financovala ze zdrojů Banky Jihu především projekty určené pro Kubu a byl by to další nástroj Cháveze k prosazování jeho zahraniční politiky závislé na ropě.

Stavba plynovodu přes celý jihoamerický kontinent, který se ve španělštině nazývá *Gran Gasoducto del Sur*, byl určitě nejambicióznější a zároveň nejkontroverznější projekt ALBA. Měl se táhnout od Venezuely přes Brazílii až do Argentiny. V roce 2005 se na výstavbě dohodli ministři energetiky všech tří států a potom, co se v Bolívii do čela státu dostal Evo Morales, byl i on přizván. Hugo Chávez obhajoval tento megalomanský projekt jako základ pro nový proces integrace s cílem vymýtit chudobu a sociální vyloučení. Jako analogie mu sloužila Evropská unie a Společenství uhlí a oceli, které stálo na počátku evropské integrace. Kromě toho, že by plynovod zasahoval do citlivé oblasti Amazonského pralesa, není ani jisté, že by Venezuela měla vůbec dostatek plynu na předpokládanou délku plynovodu deset tisíc kilometrů. Země je navíc členem OPEC, který určuje množství vytěžené ropy, s níž se zemní plyn často nachází, a tudíž by Venezuela nemohla sama tyto kvóty určovat (Barbies –

Rempel 2006: 5). Navíc je sporné, zda by nabídka nepřesáhla poptávku po zemním plynu a zda by byly země vůbec schopny celý projekt financovat. Proto byl nakonec tento projekt odsunut do pozadí.

Od svého zvolení Hugo Chávez vytvořil několik projektů v oblasti komunikačních médií, ať už to byly televizní pořady, periodika nebo rádiové přenosy. Tak vznikl novinový deník Pošta od prezidenta (El Correo del Presidente) nebo televizní a rádiový pořad Haló, pane presidente (Aló, presidente). *Telesur* je tak jeho posledním telekomunikačním projektem. Jedná se o televizní kanál, který vysílá od roku 2005. Má reprezentovat alternativu především k americkému zpravodajskému kanálu CNN a Univisión¹⁵ nebo britské BBC. *Telesur* spravuje pět členských zemí ALBA, které se starají jak o ekonomickou stránku, tak o vysílaný program. Podíl Venezuely na vlastnictví *Telesur* je 46 %. Dalšími vlastníky jsou Argentina, Kuba, Ekvádor a Bolívie (Fritz 2007: 12). *Telesur* má být politicko-kulturní dimenzí integrace. *Telesur* má odrážet stejně jako americká média politické ambice a geopolitický zájem států. *Telesur* vysílá hlavně denní zpravodajství z Latinské Ameriky a sport.¹⁶ *Telesur* je někdy srovnáván s arabskou Al-Jazeera nicméně v porovnání s ní nebo americkou CNN nemá *Telesur* žádné soukromé sponzory, jelikož je v rukou členských států ALBA, a tak je jednoduché přizpůsobit program potřebám členů, potažmo Venezuele, která drží v tomto televizním kanálu největší podíl. Hugo Chávez tak tímto televizním kanálem může šířit svoji propagandu, vybízet k podpoře spřízněných zemí nebo všechny špatné události týkající se regionu svádět na USA, což je jeho zvykem. *Telesur* vysílá ve španělštině a portugalsky, nicméně sledovanost není nijak vysoká (Avritzer – Costa, 2004: 704). *Telesur* byl přijat v různých zemích regionu rozdílně a někde i s rozpaky. Například v Kolumbii se mnohé elity obávaly, že *Telesur* bude sloužit jako ideologický nástroj Venezuely a Kuby proti USA. V Brazílii si pravice i levice dělala starosti s tím, že to ohrozí jejich postavení regionálního lídra. Dokonce i Kuba jakožto

¹⁵ Televizní síť v USA, která vysílá ve španělském jazyce (dostupné z WWW: <http://www.televisa.com/asociaciones/224397/univision/>, 20. 3. 2013).

¹⁶ Latin America's TeleSUR Now Available to U.S. Viewers (Reardon 2011).

nejbližší spojenec venezuelského prezidenta Huga Cháveze umožňuje pouze přenos dvouhodinového vysílání, které je předem zcenzurováno z toho, co Telesur vysílá předešlý den do celého světa (Cino 2005).

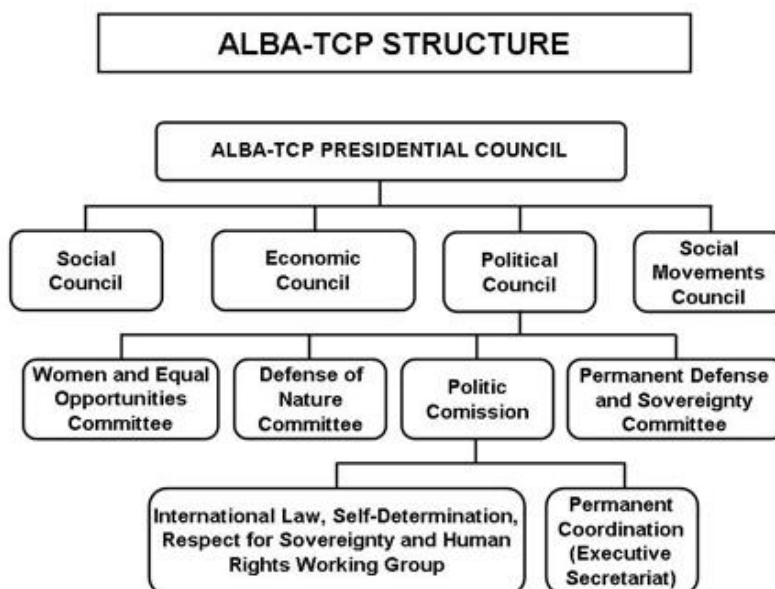
Je ale otázkou, zdali heterogenní publikum Latinské Ameriky sdílí nadšení Huga Cháveze pro tento televizní kanál. Spíše to je jenom další ze snů Huga Cháveze o sjednocení regionu, což dokládá i nízká sledovanost Telesur.

3.5 Organizační struktura ALBA

Organizační strukturu ještě ani v roce 2006 neviděly Venezuela, Kuba ani Bolívie jako prioritu a setkávaly se pouze hlavy států na společných schůzkách. Námětem diskuse bylo téma institucionalizace až na pátém (2007) a šestém (2008) summitu ALBA (Fermín 2009: 352).

Na pátém summitu je tak představeno organizační schéma:

Tabulka č. 2: Organizační struktura ALBA¹⁷

¹⁷ Structure and functioning ALBA-TCP (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/structure-and-functioning-alba-tcp>, 21. 3. 2013).

- **Rada prezidentů ALBA-TCP (ALBA-TCP Presidential Council).** Tvoří ji hlavy států nebo vlád a je to ta nejvyšší rozhodovací a politická instance.
- **Sociální rada ALBA-TCP (ALBA-TCP Social Council)** je složena z ministrů sociálních věcí všech členů aliance. Měla by realizovat, prohlubovat a napomáhat uskutečnění Sociálních programů ALBA. Má v působnosti oblasti vzdělání, zdraví, zaměstnání, bydlení, kultury, sportu a dalších.
- **Výbor pro rovné příležitosti žen (Women and Equal Opportunities Committe)** slouží k vytvoření prostoru pro zlepšení postavení žen v členských zemích asociace. Snaží se zajistit generovou rovnost díky všem iniciativám ALBA-TCP.
- **Ekonomická rada ALBA-TCP (ALBA-TCP Economic Council)** je složena z ministrů členských zemí z oblastí ekonomiky, průmyslu, financí, obchodu, plánování a rozvoje. Rada bude sloužit ke koordinaci strategií, politik a projektů k zajištění komplementarity v produktivitě, potravin, průmyslu, energetického průmyslu, obchodu, financí. Rada je závislá na deseti pracovních skupinách:
 - Energetická integrace
 - Potravinová bezpečnost
 - Obchodní komplementarita
 - Technologická nezávislost
 - Průmyslová a produktivní komplementarita
 - Nová regionální finanční infrastruktura
 - Turismus
 - Infrastruktura a doprava
 - Doktrína průmyslového vlastnictví
 - Řešení sporů

- **Politická rada ALBA-TCP (ALBA-TCP Political Council)** je složena z ministrů zahraničních věcí každého členského státu. Je to poradní orgán pro Radu prezidentů ve strategických a politických otázkách. Projednává témata mezinárodní politiky. Hraje strategickou a koordinační roli ve vedení aliance.
- **Rada sociálních hnutí ALBA-TCP (ALBA-TCP Social Movements Council)** je hlavní mechanismus, který usnadňuje integraci a přímou participaci občanů na ALBA-TCP. Je to antiimperialistický a antiliberální prostor vytvořený pro dosažení (podle Venezuely) nejvyšší možné sociální bezpečnosti a štěstí v harmonii s přírodou, sociální spravedlností a skutečnou suverenitou našich národů. Jeho cílem je artikulace zájmů sociálních hnutí členských států ALBA-TCP a nečlenských zemí, které se ztotožňují s touto snahou a mají zodpovědnost přispět k rozvoji ALBA-TCP.
- **Politická komise (Political Commission)** je složena z nejvyšších představitelů v oblasti zahraničních vztahů. Je podřízena Politické radě.
- **Pracovní skupina mezinárodního práva, sebeurčení, respektu k suverenitě a lidských práv (International Law, Self-Determination, Respect for Sovereignty and Human Rights Working Group)** je podřízena Politické komisi. Jejím úkolem je rozvíjet již navržený program, přispívat do debaty opětovným zvážením a přehodnocením témat týkajících se její specializace.
- **Stálá koordinace ALBA (Řídící sekretariát) (ALBA Permanent Coordination) (Executive Secretariat)** se skládá z národních koordinátorů vybraných každou zemí. Závisí na Stálém koordinátorovi, který řídí koordinaci s ostatními zeměmi. Tato pozice je na dva roky a je založena na rotačním principu. Hlavní sídlo tohoto orgánu je v Caracasu. Její hlavní funkce je zodpovědnost za spolupráci a koordinaci aliance.
- **Výkonný sekretariát (Executive Secretariat)** je podpůrným orgánem pro Stálou koordinaci ALBA. Je výkonným tělesem, slouží k realizaci rozhodnutí. Členy Sekretariátu jsou řídicí tajemník, který mu předsedá, dále asistent

tajemníka a vedoucí každé pracovní skupiny. Sekretariát provádí svou činnost skrze následující skupiny:

- Kontrolní a monitorovací skupina
 - Skupina pro statistiku a data
 - Komunikační a informační skupina
 - Skupina podpory a managementu
- **Výbor pro ochranu přírody (Committee for Nature Protection)** je složen z ministrů životního prostředí každého státu. Má to být odborný orgán, který zajistí blahobyt národům ALBA a je vedený Zákonem o ochraně práv matky země.¹⁸
 - **Výbor pro obranu a suverenitu (Permanent Defense and Sovereignty Committee)** - je složen z ministrů obrany jednotlivých členských států, kteří mají definovat společnou strategii obrany.¹⁹

Z výše popsaného vyplývá, že organizační struktura je formálně velmi bohatá. Na druhou stranu je po přečtení jasné, že některé z orgánů mají velmi podobné kompetence, existují podpůrné orgány jiných, které mají v kompetenci taktéž velmi podobné oblasti. Z popisu organizační struktury též vyplývá silné ztotožnění se socialismem. Je také kladen důraz na pomoc sociálně slabým, původním obyvatelům a zachování životního prostředí a udržitelného rozvoje. Některé body si ale protirečí s reálnou skutečností. Například ochrana životního prostředí a zákony přijaté Bolívií na ochranu přírody se příliš neslučují s nápadem Huga Cháveze na vybudování již zmiňovaného plynovodu přes celý kontinent, který by velmi narušil ekosystém Amazonského pralesa a na jeho provoz by musela být těžba ropy (se kterou se plyn velmi často nachází)

¹⁸ Bolívie v roce 2009 s nástupem Evo Moralese ve změně ústavy zakotvila i Zákon o právech matky země (The Law of Mother Earth). Tento kontroverzní zákon zahrnuje například právo přírody existovat, právo na životní cykly bez zásahu člověka nebo právo na čistou vodu a čistý vzduch). V Bolívii se nachází mnoho původních obyvatel, kteří se berou za součást Matky země (Pachamama) a bojují za ochranu životního prostředí (Vidal 2011).

¹⁹ Structure and Functioning ALBA-TCP

(dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/structure-and-functioning-alba-tcp>, 23. 3. 2013).

mnohonásobně navýšena, což se neslučuje ani s rozumným využíváním zdrojů popsaných v principech ALBA. Je otázkou, zdali tato organizační struktura funguje nebo její jednotlivé orgány jsou pouze formálně ustavené. Je zřejmé, že největší váhu v uskupení má právě Venezuela. Jako příklad mohu uvést sídlo Řídícího sekretariátu ALBA, které je v Caracasu nebo v principech uvedená energetická integrace, která je pod záštitou Venezuely. Poněkud kontroverzní, či přinejmenším netradiční se může zdát i Výbor pro rovné příležitosti žen (Women and Equal Opportunities Committee) či různé pracovní skupiny, jejichž úloha je diskutabilní.

Jako permanentní orgány ALBA slouží Řídící sekretariát ALBA složený z národních koordinátorů, Výkonný sekretariát s řídicím tajemníkem, ALBA banka (utvořená v roce 2008), Petrocaribe a čtyři skupiny Výkonného sekretariátu.²⁰ Jasným znakem protiamerického postoje bylo utvoření Rady obrany (Consejo de Defensa) v roce 2008 (která je později přejmenována na Výbor pro obranu a suverenitu - Permanent Defense And Sovereignty Committee), která vznikla podle Huga Cháveze na základě již opakovaných intervencionistických tendencí USA zapříčiněných zájmem o ropné rezervy a další suroviny v regionu (Fermín 2009: 358-359).

4 ALBA jako nástroj Venezuely

4.1 Zahraniční politika Venezuely založená na ropě

Zahraniční politika v době vlády Huga Cháveze úzce souvisí s jeho ideologií socialismu 21. století a také s ropným bohatstvím. Až Hugo Chávez se rozhodl pro zahraniční politiku Venezuely přímo navázanou na ropu. Hugo Chávez znárodnil mnoho sektorů ekonomiky včetně klíčových jako je právě

²⁰ Permanent Coordination Of ALBA-TCP (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/permanent-coordination-alba-tcp>, 22. 3. 2013).

ropný průmysl. Ropné rezervy Venezuely jsou mezi deseti největšími na světě a ropa tvoří osmdesát procent z celkových příjmů z exportu a tvoří třetinu HDP země. I když vláda tvrdí, že diverzifikuje ekonomiku na příjmy jdoucí z důlní těžby, zpracovatelského průmyslu a zemědělství, pořád je ropný průmysl převládajícím elementem (Alvarez – Hanson 2009). Společnost na těžbu ropy PDVSA je třetí největší na světě za dvěma ropnými společnostmi ze Saudské Arábie. Po znárodnění ropy v roce 1976 se PDVSA stala jakýmsi „státem ve státě“, který se izoloval od vlády a fungoval jako svébytná entita. V roce 1980 získala PDVSA americkou rafinerii CITIGO. Po generální stávce v roce 2002, rozvázal Hugo Chávez pracovní poměr s necelou půlkou zaměstnanců PDVSA, kteří chtěli jeho rezignaci na post prezidenta. Chávezova vláda poté převzala nad PDVSA pevnou kontrolu a ta musela ročně dávat deset procent z investičního rozpočtu na vládní sociální programy (Plummer 2013). Hugo Chávez je podezříván z toho, že postupným převzetím moci nad PDVSA a získáním ohromného množství finančních prostředků si plní svoje politické a ekonomické ambice. Jedním z nich je i sjednocená Latinská Amerika založená na socialismu.

Protože Chávezova zahraniční politika se odvíjí od ropného bohatství země, je také někdy nazývána ropnou diplomacií, na jejímž základě si Hugo Chávez utváří přátele napříč regionem. Mezi prvními prioritami Huga Cháveza po nástupu k moci bylo zvýšení cen ropy, které se pohybovaly v nízkých hodnotách v důsledku ekonomické krize z předešlých let. Cenu ropy zvýšil tím způsobem, že drasticky snížil produkci ropy v období, kdy cena za barel klesla na minimum. Tím výrazně navýšil cenu ropy (Kozloff 2007: 25). V rámci diplomatického použití ropy uzavíral Chávez ropné aliance v regionu Latinské Ameriky jako Perosur nebo Petrocaribe a poskytoval těmto státům ropu za preferenčních podmínek. Hugo Chávez však uzavíral ropné aliance i mimo region. Jedním ze států, který uzavřel s Venezuelou ropnou alianci, je Írán. Dohoda spočívá v přísunu venezuelské ropy do Íránu, na oplátku Írán investuje miliony dolarů do různých projektů v rámci ropného průmyslu ve Venezuele. Kuba a Brazílie jsou dalšími státy, které uzavřely ropnou alianci s Venezuelou.

Díky těmto aliancím, jejichž základem je bartrový obchod, tedy směna ropy za něco jiného, většinou zboží nebo služby, si chce Chávez zavázat tyto státy a především je odradit od otevřeného trhu a volného obchodu propagovaného USA (Grant 2011: 8).

Hugo Chávez financoval z ropy mnoho sociálních programů a zvýšil tak mnohonásobně výdaje na sociální péči, zatímco snížil chudobu a nezaměstnanost, což dokazuje míra nezaměstnanosti 15,3 % z roku 1999, která klesla na 9,3 % v roce 2007 (Grant: 13). Nabízení sociální pomoci a zlepšení životních podmínek zemím regionu, tak závisí přímo na ropě Venezuely. Ropná aliance utvořená mezi Venezuelou a Kubou tak posílila i uskupení ALBA, skrze kterou měli Chávez i Castro vliv na zbytek zemí regionu. Petrodolary tak slouží k realizaci Chávezova snu o sjednocené Latinské Americe, proto je ochotný investovat obrovské částky do latinskoamerické integrace potažmo do ALBA. Hugo Chávez je díky jeho ambicím o integraci regionu také ochoten posílat nemalé částky například spřízněným prezidentským kandidátům do okolních zemí, jako se tomu stalo v případě politického skandálu, kdy byl zadržen kufr s osmi set tisíci dolary na palubě argentinského letadla s posádkou společnosti PDVSA v srpnu 2007. Opozice již podala mnoho trestních oznámení na prochávistické prezidentské kandidáty v Bolívii, Ekvádoru, Nikaragui a dalších zemích, kteří byli taktéž podezříváni z přijetí velkých sum peněz (Oppenheimer 2009: 85).

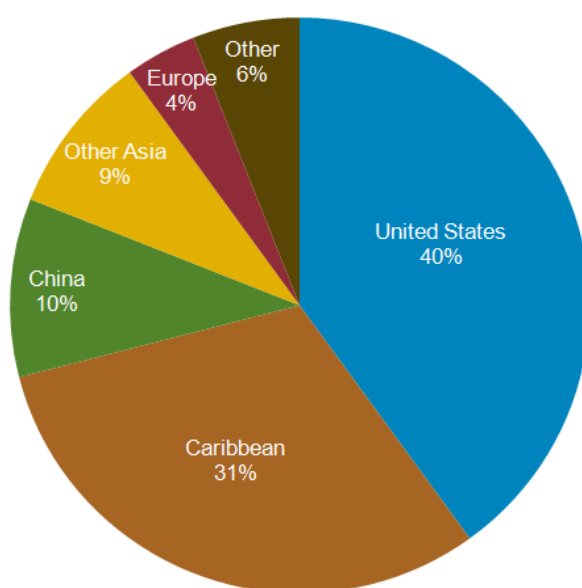
Venezuela je na 165. místě z celkových 176 v indexu korupce Transparency International.²¹ Vzhledem k netransparentnosti vlády je těžké přesně určit, jak Venezuela utrácí své peníze z ropy. Nicméně z oficiálních údajů vlády týkajících se pomoci cizím státům je jasné, že obrovské sumy peněz jdou na aktivity, které nejsou přímo spojené s ropnou společností PDVSA. Je pravděpodobné, že Chávez poskytl finanční prostředky na volební kampaň i argentinské kandidátce na prezidenta Cristině Kirchner v roce 2007. Stejně tak existují důkazy, že Chávez podporoval kolumbijskou guerrilovou skupinu FARC

²¹ Transparency International (2012). Corruption by Country / Territory (dostupné z WWW: <http://www.transparency.org/country#VEN>, 30. 3. 2013).

(Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia) (Alvarez – Hanson 2009). Tuto ultralevicovou povstaleckou skupinu, která již od šedesátých let vede boj proti kolumbijské vládě a která má na svědomí mnoho únosů, vraž a vyhrožování, neoznačil Hugo Chávez za teroristickou organizaci (na rozdíl od Kolumbie, Evropské Unie a USA), ale za regulérní armádu, která se nachází na území Kolumbie. Je prokázáno, že Hugo Chávez FARC podporoval i finančně, protože zapadala do jeho bolívarovské vize (Oppenheimer 2009: 141).

Z výše popsaného vyplývá, že ropa je životně důležitým nástrojem Huga Cháveze. Obrovské ropné rezervy Venezuely ovlivňují všechny politické kroky, které Chávez učiní, a jsou tedy hlavním zdrojem Chávezovy zahraniční politiky. Jeho sen sjednocené Latinské Ameriky se tak snažil uskutečnit kromě ideologie právě díky ropě, která je i hlavním pojítkem pro členské státy ALBA. Díky ropě si Hugo Chávez vytváří spojení a USA tak má omezené možnosti na rozšíření jejich vlivu v regionu Latinské Ameriky. Pro představu množství exportu venezuelské ropy do různých částí světa přidávám graf z roku 2011 ze stránek EIA (Independent Statistics and Analysis), ze kterého je jasné, že největší export venezuelské ropy jde do USA a hned v závěsu jsou Karibské státy.

Tabulka č. 3: Export ropy Venezuely podle destinace²²

²² EIA (dostupné z WWW: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=VE>, 12. 4. 2013).

4.2 Bolívarovská revoluce a socialismus 21. století

Druhým rysem zahraniční politiky Hugo Cháveze je ideologie. Po nástupu Huga Cháveze k moci v roce 1998 se Venezuela výrazně změnila. Po mnoha letech demokratického vládnutí se změnil ve Venezuele zcela systém vládnutí. Dvě politické strany, které se střídaly ve vládě, byly obviněny z korupce a rozhazování peněz pocházejících z ropného bohatství. Chávez slíbil revoluční sociální politiku a odstranění oligarchů, kteří jsou otroky mezinárodního kapitálu, z čela státu.²³ Hugo Chávez chtěl ve svém počínání navázat na etapu boje za nezávislost v 19. století. Ta měla silné revoluční poslání, které by mělo nyní sjednotit občany na základě nacionalismu, svobody, vzdělání, úcty k vlasti a samotné revoluce. Simon Bolívar, hrdina z války za nezávislost Latinské Ameriky, je brán jako symbol patriotismu. Je to postava, jejímž posláním je utvořit ideologický konsenzus mezi vládními představiteli potažmo Chávezem a občany. Simon Bolívar je obecně sdílenou hodnotou všech občanů Venezuely a je to jednotící prvek jejich společné historie. (Arnoux 2008: 17).

Na základě myšlenek otců zakladatelů Venezuely Simona Bolívara a Simona Rodrigueze Hugo Chávez přeměnil vládu i společnost Venezuely a chtěl utvořit po vzoru Bolívara politickou a ekonomickou unii ze všech států Latinské Ameriky. Bolívarovská revoluce dala za vznik nové ústavě, která byla velmi rychle přijata, bylo změněno funkční období hlavy státu z pěti na šest let s možností okamžitého znovuzvolení. Další změna zahrnovala zrušení dvoukomorového parlamentu, který byl nahrazen jednokomorovým, a došlo k rozšíření dělby moci. K zákonodárné, soudní a výkonné přibyla ještě občanská a volební.²⁴ Chávezova posedlost Simonem Bolívarem se projevila i v názvu republiky, když ji přejmenoval na Bolívarovskou republiku Venezuelu. Ekonomickou integraci regionu je možné vidět na mnoha ropných aliancích, které následně Venezuela iniciovala, ať již jde o Petrocaribe, Petrosur nebo

²³ CNN (2013). *Profile: Hugo Chávez* (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10086210>, 25. 3. 2013).

²⁴ Constitution of the Bolivarian Republic of Venezuela (dostupné z WWW: <http://www.venezuelaemb.or.kr/english/ConstitutionoftheBolivarianingles.pdf>, 26. 3. 2013).

Petroandina. Chávezovi tak nelze upřít v této oblasti úspěch, když jde o pokračování myšlenky Simona Bolívara.

To, že Hugo Chávez bude chtít myšlenku Bolívarovské revoluce ještě rozšířit, se ukázalo na Pátém světovém sociálním fóru v roce 2005,²⁵ kdy poprvé oznámil, že bude ve Venezuele podporovat vytvoření socialismu 21. století. Oznámil, že tento nový typ socialismu se bude lišit od toho, který známe z 20. století reprezentovaný Sovětským svazem a východní Evropou a že se bude lišit od socialismu, který je znám z Kuby. Podle Cháveze by se měl nynější kapitalistický systém přetransformovat v jiný systém, který povede k novému socialismu. Socialismu, který má mít tři cíle a těmi jsou rovnost, svoboda a solidarita. Hlavním rozdílem měla být větší pluralita na úkor menší centralizace státu. Proto, aby mohl být vůbec popsán tento nový post-kapitalistický systém, ke kterému měla Venezuela směřovat, je nutné vysvětlit, jaké jsou definující znaky kapitalismu.

Za prvé je nespornou součástí kapitalistického pořádku existence soukromého vlastnictví výrobních prostředků za účelem dosažení zisku. Druhým znakem je výměna a distribuce prostřednictvím soutěživých trhů. Třetím znakem je role státu, která je nutná z hlediska regulace zákonů, nicméně nemá zasahovat do ekonomiky příliš. Ta má být regulována prostřednictvím nabídky a poptávky.

Nejprve se zaměřím na vlastnictví, které spadá buď do vlastnictví státu, nebo je v rukou soukromého sektoru. Nová vláda Huga Cháveze chtěla rozšířit vlastnictví státu a to prostřednictvím družstev. Například v době nástupu Huga Cháveze k moci bylo v zemi osm set družstev, v roce 2005 jich bylo již sto tisíc. Vláda se snažila spoluřídít některé státem vlastněné podniky jako jsou elektrárenská společnost nebo společnost na výrobu hliníku s odůvodněním, že to jsou pro stát příliš důležité firmy na to, aby je řídili pouze jejich pracovníci. Navíc má tak podle ní společnost skrze zastupitele vlády možnost říci, jak má být

²⁵ Sociální fórum je místem, kde se setkávají různá sociální hnutí, sociální sítě, nevládní organizace a občanská společnost. Tyto skupiny jsou proti neoliberalismu a světu ovládaného kapitálem. Sociální fórum navrhuje usnadnit a decentralizovat komunikaci mezi organizacemi, které chtějí jiný svět. Sociální fórum samo o sobě však není žádnou organizací (dostupné z WWW: http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=19&cd_language=2, 27. 3. 2013).

podnik podle nich řízen. Dalším prostředkem používaným novou vládou bylo vyvlastňování podniků, které nefungovaly. Tak se dostaly některé továrny na výrobu papíru a zemědělských produktů do rukou pracujících. Byly utvořeny i nové státní podniky v oblasti telekomunikací (Telesur), vzdušné dopravy (Conviasa) nebo petrochemického průmyslu. Hugo Chávez postupně dostal důležité sektory ekonomiky (hlavně ropný průmysl) pod státní kontrolu. Jako argument lze nicméně konstatovat, že takové státem vlastněné podniky jako jsou ve Venezuele, sledují v důsledku stejný princip jako soukromé vlastnictví - maximální zisk nad ostatními (Wilpert 2006).

Druhým bodem, na který se zaměřím, je trh. Během toho, co byl Hugo Chávez v prezidentském úřadě, byl stát velmi aktivní v redistribuci majetku, ať už díky různým reformám nebo sociálním programům. Státní redistribuční mechanismy tak jdou proti systému kapitalismu, ale v případě, kdy se jejich většina odehrává v rámci volného trhu, jako je tomu ve Venezuele, už to tak úplně neplatí. Venezuela se tím blíží spíše sociální demokracii než socialismu.

Třetí oblastí je vláda, která by podle Huga Cháveze neměla být ovlivňována soukromými zájmy, jak to obvykle bývá v kapitalistických zemích. To se Hugo Chávezovi podařilo dobře díky třem faktorům a změnám. Prvním faktorem jsou velké příjmy ze státních zásob ropy. Hugo Chávez si tak mohl svobodně prosazovat svou levicovou politiku, aniž by byl nějak výrazně ovlivněn soukromým kapitálem. Druhým způsobem, jak se zbavit případného vlivu soukromé sféry je zavedení účastnické demokracie namísto zastupitelské. Občanům je tak dána možnost účastnit se přímo politického dění a tím je zde menší prostor pro lobbying ze strany těchto institucí. V rámci tohoto opatření byly zavedeny městské rady, jejichž členy je 200 - 400 rodin, které mají mít možnost ovlivnit dění ve své komunitě. Účastnická demokracie je i garantována ústavou ve formě čtyř typů místních referend, která občané mohou přímo vyvolat a právem občanské společnosti podílet se na nominaci kandidátů do Nejvyššího soudu, do Národní volební rady a do Morální rady (Wilpert 2006). Občané ve Venezuele mají tedy možnost podílet se na moci. Nicméně je otázkou, jestli je

jejich pohled objektivní vzhledem k tomu, že mají omezený přístup k informacím nebo zkreslené informace díky cenzuře médií. Podle mého názoru je prvek přímé demokracie ve venezuelské ústavě pouze prostředkem Huga Cháveze, který má obyvatele umlčet a dalším důvodem, proč adorat jeho osobu. Celou situaci bych označila pořekadlem, že vlk se nažral a koza zůstala celá. Lidé mají pocit vlastní důležitosti, mají pocit svobody, nicméně venezuelský prezident má vše pevně v rukou a známky jakékoliv agrese by snadno potlačil

Třetím faktorem, který měl napomoci vybudovat stabilní společnost, byla armáda. Armádu, která byla v Latinské Americe využívána k potlačování jakékoliv vzpoury a nespokojenosti občanů daného státu, transformoval Hugo Chávez tak, že ji více zapojil do společnosti díky službám jako je redistribuce potravin, výstavba obytných prostor nebo doprava. Podle Cháveze byla totiž armáda v minulosti vždy separovaná od občanů a bylo pro ni pak snadnější zasahovat proti vlastním lidem (Wilpert 2006). Nicméně z informací, které jsou k dispozici, je pravděpodobnější, že Chávez chce začlenit armádu do občanské společnosti pouze proto, aby ji mohl snadněji ovládat a aby se nestala semeništěm odporu.

Shrnutím lze říci, že socialismus 21. století zahrnuje politiku, jejíž podstatou je vzdání se soukromého vlastnictví a kontroly výrobních prostředků ze strany soukromého sektoru. Má být založen na principu solidarity a rovnosti a cení si sociálních hnutí, které podporuje. V návaznosti na ideály Simona Bolívara má velký respekt k historii a také národním kulturám. Odmítá neoliberalismus a ovládnutí ze strany USA. Projektem, který má sledovat myšlenky socialismu 21. století, je i samotná ALBA. Chávezova myšlenka socialismu 21. století se podle něj odlišuje od státního socialismu 20. století tak, že je více pluralitní a aktivně vyhledává účast občanů na vládnutí a zahrnuje prvky přímé demokracie.

Názvy jako post-kapitalistický socialismus nebo socialismus 21. století evokují v člověku něco nového a revolučního, nicméně po podrobnějším zkoumání nic revolučního nenajdeme. Spíše bych socialismus 21. století definovala jako socialismus s prvky kapitalismu a snahou vypadat demokratičtěji

než jeho socialističtí předchůdci v minulosti. Z mého pohledu je socialismus 21. století pouze Chávezem upravený socialismus tak, aby odpovídal jeho potřebám. Socialismu odpovídá porušování práv na soukromé vlastnictví, což se ve Venezuele děje, dochází ke znárodnování a soukromé firmy jsou tlačeny k převedení majetku do společného vlastnictví družstev. Vláda také odebírá půdu vlastníkům velkých farem a dává ji drobným zemědělcům. Na druhou stranu využívá Chávez tržní ekonomiky v souvislosti s ropným bohatstvím. Rozdíl mezi socialismem, který známe ze Sovětského svazu, a socialismem ve Venezuele považuje Hugo Chávez hlavně v aktivním zapojení obyvatelstva. Je pravdou, že toto splnil, nicméně o míře demokratičnosti bychom zde mohli pochybovat. Například referendum občané mohou sami vyvolat, ale v případě neslučitelnosti výsledků referenda s Chávezovým zájmem by to nejspíše nebyl ochoten respektovat a opozici určitě nedá možnost účastnit se přímé demokracie, jelikož je v různých ohledech znevýhodňována. Chávezovi ale nahrává skutečnost, že většina populace ho díky sociální podpoře obdivuje. Jasným prvkem, který odlišuje oba socialismy, je už prostý fakt, že jde o Latinskou Ameriku. Chávez, aby přiblížil lidem svůj socialismus 21. století, musel vše zahrát na vlasteneckou notu, a proto představil svou vizi Bolívarovské revoluce, která odkazuje na Simona Bolívara a která podle něj povede k utvoření lepší společnosti a bude se vyvarovat chyb sovětského socialismu.

Podle Karla Marxe má být motorem změny vedoucí k socialismu pracující třída a občanská společnost, která se má stát držitelem moci. Chávez však svojí rétorikou obelhával lidi tak, aby si mysleli, že oni jsou také hybatelem moci spolu s ním a aby si mysleli, že Chávez je jedním z nich, který bojuje proti elitám. Člověk, který ale není svědkem dění ve Venezuele a dívá se zvenčí, může jasně vidět, že Chávez byl vlastně tou elitou. Chávez utvářel úzkou společenskou vládnoucí vrstvu, která je zkorumpovaná a klientelistická. Ani po několika letech od představení své myšlenky na utvoření socialismu 21. století většina Venezuelanů neví, co si má pod tímto pojmem představit. Chudí lidé jsou rádi za potraviny, zdravotní péči, léky a služby a nestarají se o to, jak je to zajištěno.

Když těmto lidem Chávezova vláda postaví novou kliniku v jejich okolí, kde mají péči zadarmo, není pro ně pojem socialismus 21. století rozhodně ničím negativním.²⁶

Naopak ALBA přispěla ke zvýšení životní úrovně nejchudších obyvatel, kteří získali onu bezplatnou zdravotní péči nebo přístup ke vzdělání. Podle Indexu lidského rozvoje (Human Development Index – HDI), který vyhodnocuje UNDP (United Nations Development Program), se Venezuela mezi lety 2006-2012 posunula o sedm bodů, na místo 71 z celkových 186 zemí.²⁷ Index přitom porovnává údaje ve třech základních aspektech lidského rozvoje: zdraví, znalosti a příjem. Do těchto aspektů tak spadá například průměrná délka života, chudoba, přístup ke vzdělání a zdravotní péči nebo gramotnost. HDI Venezuely v roce 2000 se pohybovalo na 0,666 a v roce 2012 již stoupl na 0,748. Pro porovnání HDI celé Latinské Ameriky v tom samém období stoupl z 0,683 na 0,741. Venezuela se tak pohybuje nad regionálním průměrem.²⁸ Nad regionálním průměrem se ze členských států ALBA pak dostala Kuba a malé ostrovní státy Dominika a Antigua a Barbuda. Naopak Bolívie a Ekvádor se umístily pod regionálním průměrem. Nikaragua má dokonce nejhorší HDI ze všech členských zemí ALBA a v porovnání s HDI celou Latinskou Amerikou za ní stojí už jenom Guatemala a Haiti.²⁹

Ve Venezuele chudoba klesla od roku 2002 z 50 % na 30 % a Venezuelané míru spokojenosti na žebříčku 1-10 označili 7,5 oproti globálnímu průměru 5,5. Z Chávezova ropného bohatství byly financovány sociální projekty zahrnující široké dotace potravin nebo zdravotnických klinik v nejchudších oblastech Venezuely. Po nástupu Huga Cházeze mnoho chudých lidí dostalo nové bydlení nebo svůj první důchod, takže nůžky mezi bohatými a chudými se ve Venezuele

²⁶ Voice of America. *Venezuelans Have Little Consensus on '21st Century Socialism'* (dostupné z WWW: <http://www.voanews.com/content/venezuelans-have-little-consensus-on-21st-century-socialism-100801169/164042.html>, 29. 3. 2013)

²⁷ International Human Development Indicators (dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, 17. 4. 2013).

²⁸ International Human Development Indicators – Venezuela (dostupné z WWW: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/VEN.html>, 17. 4. 2013).

²⁹ Human Development Index (HDI) - 2012 Rankings (dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, 17. 4. 2013).

uzavíraly a dnes je Venezuela zemí Latinské Ameriky, která má nejmenší rozdíl mezi příjmy obou skupin obyvatelstva (Devereux – Colitt 2013). Současně však s podporou výrazně méně movitých obyvatel, bylo vyvlastněno mnoho firem nebo byl jejich majetek převeden na stát. Navzdory rekordním cenám ropy, tak rozpočtový schodek dosáhl ve Venezuele v roce 2012 17 % HDP a veřejný dluh se vyšplhal na 49 % HDP.³⁰ Chávez tak opravdu zvedl mnoha lidem ve Venezuele životní standard, nicméně existuje na účet Cháveze kritika, že neinvestoval peníze tak, aby i v budoucnosti se tato životní úroveň udržela nebo zvýšila. Při porovnání HDI členských států ALBA jsou jasně na prvních pozicích Kuba a Venezuela. Trochu překvapující je, že například Bolívie, Ekvádor nebo Nikaragua se i přes venezuelskou pomoc nacházejí pod průměrným HDI v regionu, přičemž Nikaragua velmi výrazně.

4.3 Vztahy Venezuely a USA

Venezuela je hlavním dodavatelem ropy do USA a pro Venezuelu jsou USA důležitým obchodním partnerem, který jí tím poskytuje přes 34 000 milionů dolarů ročně (Oppenheimer 2009:111). Navzdory těmto údajům jsou vztahy mezi oběma zeměmi velmi napjaté. Vztahy mezi Venezuelou a USA jsou důležitým prvkem ALBA, proto považují za nutné popsat stručný přehled vztahů mezi oběma zeměmi od doby, kdy se stal venezuelským prezidentem Hugo Chávez, který považuje USA za imperiální velmoc a nepřitele číslo jedna.

Zatímco Bill Clinton chtěl s Venezuelou i zbytkem Latinské Ameriky zachovat korektní vztahy s tím, že Hugo Chávez byl demokraticky zvolen, jeho nástupce George W. Bush již neměl pro demokraticky zvoleného Cháveze pochopení. Trnem v oku mu byly především přátelské vztahy s kubánským prezidentem Fidelem Castrem. Obě země spolu krátce po zvolení Cháveze prezidentem uzavřely dohodu o dodávkách ropy na Kubu za zvýhodněné ceny.

³⁰ Central Intelligence Agency (2013). The World Factbook (dostupné z WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html>, 30. 3. 2013).

Naopak ceny ropy dovážející se do USA byly Chávezem navýšeny, což přispělo k ještě většímu nepřátelství mezi oběma zeměmi. Po teroristických útocích z 11. září 2001 se však veškerá pozornost zahraniční politiky přesunula na boj s terorismem. Válka v Iráku, která následovala po teroristických útocích, zapříčinila další rozkol mezi oběma státy. Irák stejně tak jako Venezuela jsou členy OPEC a Chávez měl v úmyslu dohodnout se s iráckým prezidentem Saddámem Husajnem na regulaci cen ropy v rámci OPEC. Chávez tak napadal USA za to, že způsobily destabilizaci cen ropy na světovém trhu a že to jsou oni, kdo působí násilí ve světě (Šírová 2012). Stejně tak jako s Irákem a Kubou navazoval Hugo Chávez kontakty s Íránem, se kterým mají USA napaté vztahy od islámské revoluce v roce 1979, kdy se k moci dostal Ájatolláh Chomejní.

Po pokusu o Chávezovo svržení v roce 2002 vyšlo najevo, že opozičního kandidáta, který se měl stát prezidentem Venezuely, podpořily USA. Do té doby špatné vztahy se nijak nezlepšily v roce 2006, kdy Hugo Chávez označil ve svém projevu na půdě OSN prezidenta George W. Bushe za ďábla. Na kritiku Bushe navázal i přítel Cháveza, bolivijský prezident Evo Morales, který obvinil USA v boji proti drogám jako zámince ke kolonizaci Latinské Ameriky.³¹ Proto dřívější spolupráce mezi Venezuelou a USA v boji proti drogám byla ukončena v roce 2005 a od té doby američtí mluvčí obviňovali venezuelské představitele z účasti na tomto ilegálním obchodu. Venezuela také vyhostila ze svého území amerického velvyslance, kterého označila jako persona non grata.³² Toto je v diplomacii již velmi nepřátelský akt a označuje výrazné zhoršení vztahů mezi aktéry, což v dané situaci souhlasilo.

Z výše popsaného je snadné vyvodit, že Venezuela s USA měly za vlády Huga Cháveza velmi špatné vztahy, kdy Venezuela dělala vše pro to, aby odvrátila podle ní imperialistickou velmoc od své země, potažmo Latinské Ameriky. Protože je Venezuela vedoucím lídrem uskupení, tento přístup

³¹ BBC (2013). Hugo Chávez: Memorable moments (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-20712033>, 1. 4. 2013).

³² BBC (2013). Viewpoint: New era for US-Venezuela relations? (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-21680885>, 1. 4. 2013).

Venezuely k USA se odráží ve vztazích také mezi USA a ALBA členy. Venezuela si vybírá partnerské státy mimo region tak, aby hlavním měřítkem byla nenávisť k hegemonii USA, což dokazuje přátelství s Íránem nebo Kubou. Zajímavé je, že ačkoliv diplomatické vztahy jsou mezi USA a Venezuelou velmi špatné, ekonomická spolupráce je mezi zeměmi nutná a nemůže být proto vyřazena kvůli ideologické nenávisti obou států, i když se v minulosti objevily případy zvýšení ceny ropy nebo její snížené produkce pro USA. Ukazuje to vitální zájem obou států na obchodní spolupráci, kdy USA potřebují odběr ropy a Venezuela příjmy z jejího prodeje. USA tak díky odkupu ropy vlastně nepřímo financovaly Chávezovy sociální projekty. Díky finančním prostředkům z ropy nejenže Hugo Chávez financoval sociální projekty a podporoval své prezidentské kandidáty v regionu, ale mohl si dovolit i nakupovat velké množství zbraní. Podle Granta Venezuela mezi lety 2005 a 2007 utratila za nákup zbraní přes miliardu dolarů, což ji postavilo do čela největšího kupce zbraní v regionu. Chávez se k nákupu zbraní vyjádřil tak, že jedním z důvodů, proč je Venezuela nakoupila, bylo potenciální riziko napadení ze strany USA v budoucnosti (Grant 2011: 8).

4.4 Venezuela a latinskoamerický region

4.4.1 Venezuela a členské země ALBA

Osm členských států ALBA pojí geografická poloha, která je všechny zasazuje do regionu Latinské Ameriky. Další nedílnou součástí všech ALBA členů je jejich ekonomická vazba na Venezuelu a s tím spojené sympatie k socialismu. Členové ALBA jako Dominika, Antigua a Barbuda, Svatý Vincent a Grenadiny jsou slabé ostrovní ekonomiky závislé na zemědělské produkci a turismu. Nabídka Venezuely pro vstup ALBA, díky kterému budou moci odebírat její ropu bez svazujících podmínek jako by tomu bylo v případě nabídky USA, přivedlo tyto země na stranu ALBA, potažmo venezuelského prezidenta.

Díky Petrocaribe avšak Chávez možnost kontrolovat tyto země i politicky. V ostatních členských zemích ALBA byli pro Cháveze výhodou spříznění socialističtí prezidenti, kteří s ním sdíleli stejné vidění světa. Nejbližší vztahy spojuje Venezuelu s Kubou, se kterou také uskupení v roce 2004 založila. Od té doby, co se Hugo Chávez dostal k moci, se vztahy mezi oběma zeměmi výrazně zlepšily. Dobré vztahy byly mezi lídry už v minulosti, kdy se oba dva pokusili o revoluci ve svých zemích a oba dva také pobývali ve vězení, což se stalo důležitým pojítkem jejich osudů a přátelství. Nejdůležitějším pojítkem je pak společná ideologie a hlavní nepřítel USA, se kterým mají obě země nepřátelské vztahy. Chávez si vybral Kubu za svého hlavního spojence a navázal s Fidelem Castrem blízké vztahy. S Kubou podepsala Venezuela mnoho obchodních dohod. Bilaterální dohody mezi oběma zeměmi zahrnují technologickou výměnu, vzájemnou pomoc při stavbě různých projektů (infrastruktura, energetický průmysl), výměnu preferenční ropy za zdravotnický personál nebo spolupráci v oblasti vzdělání a vojenství.

Když v roce 2008 vystřídal Fidela Castra na postu prezidenta Kubu jeho bratr Raúl, svět očekával ochlazení vztahů mezi oběma zeměmi, protože zde již chybělo osobní pojítko vůdců. Hugo Chávez však tyto myšlenky vyvrátil a prohlásil, že se mezi Venezuelou a Kubou nic nemění. USA, které se již těšily na světlejší zítřky spojené s rozšířením demokracie na Kubu a Latinskou Ameriku tak proslov Huga Cháveze neuspokojil. Navíc aliance solidarity mezi Venezuelou a Kubou a potažmo samotné členství Kubu v ALBA se ukázalo jako významnou překážkou v rozšíření amerického vlivu na Kubu, na kterou měl vlastně přímo skrze ropu vliv venezuelský prezident, který tím udržoval socialistický režim na Kubě. Když se vezme v úvahu, že Kuba byla jediná z celého kontinentu, která byla vyloučená ze zóny volného obchodu navrženého USA, tak díky ALBA Hugo Chávez vlastně legitimizoval veškerou podporu a finanční pomoc pro Kubu (Harris – Azzi 2006: 28).

Od doby, kdy se bolivijským prezidentem stal Evo Morales, začala Venezuela rychle soupeřit s USA o to, kdo bude větším sponzorem Bolívie

v mnoha oblastech. Bolívie, která dostávala dlouhá léta od USA miliony dolarů na omezení pěstování koky, teď dostávala ohromné částky také od Venezuely, která jí však nenutila pěstování omezit. Financováním pěstování koky tak Venezuela dosáhla jednoho ze svých zahraničních cílů. Významně omezila vliv USA v Bolívii, která se stala dalším věrným partnerem Venezuely v regionu. Chudá Bolívie tak s povděkem přijala veškerou venezuelskou pomoc, ale zároveň se na ní stala závislou (Romero 2007). Bolívie se stala častým cílem venezuelských dotací a jako třetí přijatý člen ALBA se společně s Kubou a Venezuelou zavázala k potlačování neoliberalismu a imperialismu ze strany USA. Společně tyto tři země utvořily takzvanou „osu dobra“.³³ Venezuela a Kuba mají s Bolívií několik obchodních dohod. Jedna z nejdůležitějších se týká nákupu sóji, což bylo pro Bolívii zásadní, protože od té doby, co USA uzavřely obchodní dohodu s Kolumbií, klesla poptávka po bolivijské sóje. Kuba pomohla Bolívii se zdravotnictvím a vzděláním a spolu s Venezuelou pomohly modernizovat bolivijský průmysl. Bolívie zase disponuje bohatými zdroji zemního plynu (Harris – Azzi 2006: 7). Od vstupu Bolívie se přidává k názvu ALBA-TCP (Tratado de Comercio de los Pueblos – Dohoda o obchodu mezi národy). Tato dohoda se podobá zakládající smlouvě, nicméně se zakládá na silnější kritice neoliberálního modelu vládnutí. Zdůrazňuje vzájemnou spolupráci všech tří členů, výměnu technologií, snížení analfabetismu, investice do společných projektů nebo možnost otevření poboček státem vlastněných bank v druhé zemi.³⁴ ALBA-TCP zároveň ale odráží asymetrie mezi Venezuelou, Kubou a Bolívií, přičemž je z ní vidět na první pohled malý přínos Bolívie do uskupení oproti Venezuele nebo Kubě. Stejně jako v případě dohody mezi Kubou a Venezuelou, i zde nabízí obě země zakládání zdravotnických center, vyškolený personál nebo stipendia pro studenty. Venezuela se v dohodě s Bolívií zavázala k dodávkám ropy, pohonných hmot a asfaltu a Bolívii byla nabídnuta

³³ BBC (2006). Bolivia 'to join Chavez's fight' (dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4576972.stm>, 30. 3. 2013).

³⁴ ALBA-TCP Agreement (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/alba-tcp-agreement-0>, 21. 3. 2013).

možnost splatit část pohledávky bolivijskými produkty (Fritz 2007: 10). Zde je vidět, že bartrový obchod ve smyslu roba za nějaký jiný produkt nebo službu je v rámci ALBA poměrně častým jevem. Evo Morales se stal Chávezovým přívržencem a nedělal nic proti jeho vůli, spíše dělal častokrát úplně stejné kroky hned v závěsu za venezuelským prezidentem jako například vykázní amerických velvyslanců z obou zemí v roce 2008 nebo přerušení diplomatických styků s Izraelem (Sperling 2009).

Ekvádor je další zemí se kterou má Venezuela přátelské vztahy, které byly stvrzeny i členstvím Ekvádoru v ALBA. Ekvádorský prezident Rafael Correa a venezuelský prezident Hugo Chávez spolu uzavřeli v době jejich prezidentského úřadování několik dohod týkajících se ropného průmyslu, společných firem na výrobu automobilového maziva, potravin a také spolupracovali na plánech na sjednocení plynárenského a ropného průmyslu. Correa se na základě spolupráce s Chávezem rozhodl pro zvýšení státní kontroly ropného průmyslu země. Obě země tak spolupracovaly především v rámci svých státních společností – venezuelské PDVSA a ekvádorské PetroEcuador, kdy plánovaly výstavbu společné rafinerie a petrochemické továrny (Suggett 2010). Levicový Correa se těšil přízni Huga Cháveza a ten ho podporoval v protiamerickém postoji. V roce 2009 například Correa odmítl prodloužit USA pronájem americké vojenské základny v přímořském městě Manta, když řekl, že *„jedinou možností, jak by USA mohly zůstat na vojenské základně v Ekvádoru je ten, že Ekvádor získá také jednu základnu na Floridě“* (Kellog 2010).³⁵ Potom co venezuelský prezident odkoupil ekvádorské dluhopisy za miliardu dolarů, Rafael Correa oznámil, že nebude splácet své dluhy v zahraničí a označil je za nelegitimní (Kellog 2010). Jak je vidět jen na těchto dvou událostech, není náhoda, že Ekvádor, potažmo další země ALBA dělají po spolupráci s Hugem Chávezem kroky, které je přibližují Venezuele a socialismu a oddalují je spolupráci s USA.

Zemí, která byla největším Chávezovým spojencem ve Střední Americe, je členská země, která přistoupila do ALBA v roce 2007, Nikaragua. Během

³⁵ “The only way the US could keep their military base in Ecuador, is if Ecuador were allowed to have one of its own in Florida.” (Kellog 2010).

posledních pěti let získala Nikaragua od Venezuely finanční pomoc ve výši přesahující 2,5 miliardy dolarů (Martins 2013). Chávez úzce spolupracoval s nikaragujským sandinistickým prezidentem Danielem Ortegou, se kterým sdílel levicové postoje a ideologii. Ortegova revoluční minulost, kdy odjel na Kubu, aby se zde vycvičil v guerillovém boji a následně svrhl během Sandinistické revoluce prezidenta Anastasia Somozu, ho předurčovala být blízkým spojencem Huga Cháveze, a proto velkým příjemcem finanční pomoci z ALBA. Protože v El Salvadoru, Hondurasu a Guatemale vládou více konzervativní levicové strany a větší podíl soukromého sektoru, Chávez zde nemá takovou podporu. Přátelství mezi oběma lídry je tak výhodou pro obě strany. Chávez má podporu a spojence v oblasti Střední Ameriky, který sdílí jeho vizi socialismu 21. století a Ortega se těší dobré politické image a financím plynoucím z ALBA. Chávezova smrt tak s největší pravděpodobností ochromí v budoucnu Ortegovu politickou kariéru (Martins 2013).

4.4.2 Venezuela a ostatní země regionu

V devadesátých letech, respektive začátkem 21. století se v regionu k moci dostaly levicové vlády, proto má Venezuela s převážnou většinou států Latinské Ameriky průměrné nebo dobré vztahy, které nepojily Cháveze pouze se členskými zeměmi ALBA, ale bezproblémové vztahy si udržoval i s argentinskou prezidentkou Cristinou Kirchner, brazilským Luizem Ináciem Lulou da Silvou, Michelle Bachelet z Chile nebo paraguayským prezidentem Fernandem Lugem. I když jsou mezi těmito levicovými vládami rozdíly v míře konzervativnosti nebo progresivity, bylo pro Huga Cháveze s těmito lídry snazší spolupracovat a komunikovat a bylo jednodušší navázat hospodářské a diplomatické vztahy. Chávezovi posloužila ALBA jako nástroj pro přesvědčení zemí regionu, že jsou zde další možné integrační projekty a tudíž že není jedinou možností spolupráce s USA v rámci zóny volného obchodu. Proto Chávez inicioval ropné aliance se snahou připoutat si tak například Argentinu s Brazílií v

již jednou zmíněném Petrosur . Chávez, který v případě Petrosur navrhl Brazílii a Argentině sloučení státem vlastněných ropných společností všech tří zemí do jedné, tím sledoval vizi Latinské Ameriky, která by díky kooperaci a vzájemné distribuci technologií v regionu snížila závislost na nadnárodních ropných společnostech na těžbě, produkci a distribuci ropných produktů, ale také rozšíření svého vlivu v rámci regionu a to jak ekonomického tak ideologického.

Brazílie jako jedna z největších ekonomik na světě by byla pro USA velkým partnerem v rámci obchodních dohod uzavřených na půdě WTO. Dohody by zahrnovaly výhody pro obě země, protože by došlo ke zlevnění dovozu a vývozu z jedné země do druhé. Nicméně Hugo Chávez, který chtěl tomuto zabránit, použil ropu jako nástroj k vyjednávání. Brazílie má nejednoznačnou strategii v zahraniční politice, proto se ji Hugo Chávez snažil přiklonit na svou stranu. Chávez nabízel Brazílii ropu za výhodnou cenu a tlačil na ni, aby se přidala k ALBA, což bylo Chávezovým cílem, protože jako člen ALBA by měl nad Brazílií ekonomický, ale i ideologický vliv. Chávez by v případě brazilského vstupu do ALBA nejspíše přesvědčoval Brazílii k socialistickému přístupu k ekonomice a udržoval ji tak daleko od politiky otevřeného trhu propagovaného USA. Brazílie sice není v ALBA, nicméně je součástí Petrosur.

Brazílie není jedinou zemí, které venezuelský prezident nabízí ropu a finance z ní jako lákadlo pro vstup do ALBA. Členské státy Petrocaribe jsou závislé na venezuelské ropě a jsou tak ekonomicky navázané na Venezuelu, které to dává moc ovlivňovat i vnitřní politiku těchto států. Například opozice v Guyaně otevřeně obvinila vládu, že využíváním venezuelské ropy Chávezovi pomáhá manipulovat s jejich vnitřními záležitostmi (Ellsworth 2012).

S mnoha zeměmi Latinské Ameriky uzavřel Hugo Chávez bilaterální smlouvy o spolupráci v energetickém průmyslu, v oblasti vzdělání, obchodu nebo sociálních věcí. Levicoví prezidenti jako Ollanta Humala v Peru nebo chilská prezidentka Michelle Bachelet tak mají s Venezuelou kladné vztahy. S některými státy v souvislosti se změnou vlády se vztahy za vlády Huga

Cháveze zhoršily. Například za pravicového Alana Garcíi v Peru nebo Vicenta Foxe v Mexiku. Státem, který je však dlouhodobým Chávezovým oponentem v Jižní Americe, je venezuelský soused Kolumbie. Kolumbie nemá s Venezuelou zrovna přátelské vztahy, protože inklinuje ke spolupráci s USA. V Kolumbii probíhá guerillová válka, kdy na jedné straně stojí kolumbijská vláda podporovaná armádou a na druhé straně povstalecké skupiny FARC a další levicově orientované skupiny, proti kterým vláda otevřeně bojuje. Ideologické neshody mezi Venezuelou a Kolumbií ještě posílil venezuelský prezident, když otevřeně podpořil guerillovou skupinu FARC a označil je za regulární armádu (Oppenheimer 2009: 142). To popudilo (teď již bývalého) kolumbijského prezidenta Alvara Uribeho Veleze, který byl v latinské Americe nejvěrnějším spojencem USA a který vedl dlouhý boj s rebely, kteří se ho pokusili několikrát zavraždit.³⁶ V návaznosti na rozdílné názory ohledně FARC spolu obě země v roce 2010 přerušily diplomatické styky. Ve stejném roce byl zvolen nový prezident Kolumbie Juan Manuel Santos. Navzdory tomu, že se Santos a Chávez nacházejí na opačném konci politického spektra, obě země poté znovu obnovily diplomatické styky a začaly spolupracovat v otázce vyřešení povstaleckého boje a vztahů k FARC (Castillo 2011).

Mexiko je dalším státem v Latinské Americe, jehož vztahy s Venezuelou za Huga Cháveze nebyly zrovna nejlepší, proto považují za důležité Mexiko zmínit. Mexiko je stát, který má společnou hranici s USA a tudíž pro něj byla přirozeným vývojem spolupráce s USA. Historicky spolu měly Venezuela a Mexiko dobré vztahy, nicméně od té doby co Mexiko vstoupilo do NAFTA, vztahy poněkud ochladly. Rapidní zhoršení vztahů pak přišlo v roce 2000, kdy se vlády chopil Vicente Fox. Například během rozhovorů ohledně založení FTAA v roce 2005 v Mar del Plata v Argentině měli Hugo Chávez i mexický prezident Vicente Fox úplně odlišné názory. Vicente Fox obhajoval nápad USA na vytvoření Pamerické zóny volného obchodu, zatímco Hugo Chávez ho nazval „ocáskem impéria“, který se podřídil USA. Venezuela dokonce stáhla svého

³⁶ BBC (2010). Profile: Alvaro Uribe Velez (dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3214685.stm>, 30. 3. 2013).

velvyslance z Mexika (McKinley 2005). Ani za dalšího prezidenta Felipeho Calderóna nemá Hugo Chávez s Mexikem dobré vztahy.

Shrnutím lze říci, že Hugo Chávez se snažil díky ropě přiklánět si na svou stranu státy v regionu Latinské Ameriky, které svým ropným bohatstvím oslovoval. Používal svou ropnou diplomacii s cílem zamezit případnému vlivu USA na tyto státy. Zakládal ropné aliance, které by rozšířily jeho vliv, a byl ochoten finančně podporovat levicové prezidentské kandidáty. Nejlepší vztahy v rámci regionu měl Hugo Chávez s Kubou a Bolívií, které také stály v počátcích ALBA. Kuba a Bolívie byly zároveň největšími odpůrci amerického imperialismu. Tyto země spolufinancovaly mnoho projektů ať už sociálních nebo v energetickém sektoru. Naopak nejhorší vztahy měla Venezuela se svými dvěma sousedy, s Kolumbií a Guyanou. S oběma zeměmi má Venezuela hraniční spory, navíc za kolumbijského prezidenta Alvara Uribeho byly vztahy mezi Venezuelou a Kolumbií vyhrocené. Po nástupu Juana Manuela Santose se normalizovaly, nicméně pořád zde existuje neslučitelnost politických idejí a fakt, že Kolumbie aktivně spolupracuje s Washingtonem. Velmi špatné vztahy měl Hugo Chávez s mexickým prezidentem Vicentem Foxem a ani za jeho nástupce se vztahy obou zemí příliš nezlepšily, což není překvapivé, protože Mexiko pojí s USA nejen společná hranice, ale i obchodní partnerství v NAFTA a další otázky týkající se sousedství obou států.

5 Závěr

Koncept neoliberalismu, který je spojený s interdependencí a liberalizací se v 90. letech a na počátku 21. století nesetkal v Latinské Americe s úspěchem. ALBA vzniklá v roce 2004 a reagující na neoliberalní politiku je proto označována jako postliberalní projekt. ALBA vzniká v době, kdy jsou státy Latinské Ameriky rozčarovány z nového regionalismu a hledají svou vlastní cestu. Příмым impulsem pro vznik ALBA se stal návrh Spojených států amerických na vytvoření Panamerické zóny volného obchodu. Tento velmi ambiciózní projekt měl samozřejmě obsahovat rozsáhlá liberalizační opatření, která by se týkala nejen zboží, ale i služeb a investic. Protože státy se nebyly schopné domluvit na jednotných podmínkách, respektive nějaké státy podmínky kladly, nedošlo k vytvoření FTAA a venezuelský prezident Hugo Chávez, který byl největším odpůrcem zóny volného obchodu, založil ALBA společně s jeho nejbližším partnerem v regionu Kubou. Uskupení se vyznačovalo silnou averzí vůči Spojeným státům americkým, které bralo jako světového imperiálního hegemonu. Postupem času se přidaly další státy a v roce 2013 má ALBA osm členů – Venezuelu, Kubu, Bolívii, Ekvádor, Nikaraguu, Dominiku, Antiguu a Barbudu a Svatého Vincenta a Grenadiny.

ALBA deklarovala, že je vystavěna na principech solidarity, respektu a spolupráce, nicméně západní svět se na ni díval skepticky vzhledem k tomu, že roli lídra v uskupení zaujímal venezuelský prezident Hugo Chávez. S ohledem na venezuelské členství v OPEC a s tím související ropné bohatství, byla ALBA již od počátku odsouzena k výrazné asymetrii mezi Venezuelou a chudšími členskými státy. Hugo Chávez vystavěl ALBA na myšlenkách hrdiny z dob války za nezávislost Latinské Ameriky Simona Bolívara. Bolívarovská revoluce měla podle Cháveze vytvořit po vzoru Bolívara politickou a ekonomickou unii ze všech států Latinské Ameriky. V roce 2005 navázal Chávez na myšlenku Bolívarovské revoluce snahou o dosažení takzvaného socialismu 21. století. Podle Cháveze měl být tento nový typ socialismu odlišný od těch, které známe z minulosti. Podle Cháveze se mělo jednat o více pluralitní model vládnutí

zahrnující prvky přímé demokracie. Součástí socialismu 21. století byl samozřejmě odpor k neoliberalismu a americkému imperialismu. Namísto převedení moci do rukou lidu, však Chávez udělal prostor pro utvoření nové třídy elit, které není cizí korupce a klientelismus. Svoje ambice na utvoření sjednocené socialistické Latinské Ameriky byl schopen podporovat a realizovat díky ohromným zásobám ropy, které se ve Venezuele nachází. Ropný průmysl byl také jedním ze sektorů, které se nevyhnuly zestátnění a venezuelský prezident tak měl svůj klíčový nástroj pevně v rukou. Hlavní roli v politice Huga Cháveze sehrála právě ropa, která umožnila jak financování sociálních projektů, tak zakládání ropných aliancí. Chávez se snažil prostřednictvím ropy a ALBA přesvědčit země regionu, že existuje alternativa vůči spolupráci se Spojenými státy americkými, proto je jeho politika někdy označována jako ropná diplomacie. Díky ropným aliancím jako Petrocaribe nebo Petrosur měl Chávez možnost manipulovat s těmito státy, protože byly závislé na přísunu ropy z Venezuely a byly rády za každou finanční pomoc, kterou jim Chávez poskytl. Díky tomu kritici Cháveze ve světě i v Latinské Americe označují Venezuelu jako novou regionální imperiální velmoc. Díky petrodolarům Chávez finančně podporoval levicové prezidentské kandidáty v zemích regionu, kteří by v případě převzetí moci byli ochotni s Chávezem spolupracovat. Chávez finančně podporoval i kolumbijskou guerillovou skupinu FARC, kterou země Severu považují za teroristickou organizaci.

ALBA se prezentuje jako uskupení, které bojuje proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Je pravdou, že Venezuela, potažmo Hugo Chávez uskutečnil mnoho sociálních projektů, například ve spolupráci s Kubou byly vystavěny zdravotnické kliniky v nejchudších regionech, byly provedeny tisíce očních operací zdarma a nejchudší obyvatelé Venezuely získali bezplatnou zdravotní péči, což si vysloužilo u méně movitých obyvatel Venezuely k Chávezovi obdiv a úctu. Bohatší vrstva a soukromý sektor však již obdiv nesdíleli. Za vlády Huga Cháveze bylo mnoho soukromých podniků nedobrovolně převedeno do vlastnictví státu a některým firmám byl zabaven majetek. Chávezova politika si

tak vysloužila v zemi i utvoření široké opozice, která byla vládou různými způsoby znevýhodňována či potlačována. Princip sociálně spravedlivých vztahů, které mají být součástí ALBA, tak venezuelský prezident v praxi nedodržel a populismus se ukázal jako nedílná součást Chávezovy rétoriky. Přestože je v principech ALBA kladen důraz na ochranu přírody a dokonce byl v tomto směru odsouhlasen zákon o právech přírody na nedotknutelnost člověkem, který ALBA členové bez výjimky přijali, Chávez se nepozastavil nad megalomanským návrhem na výstavbu plynovodu přes celý kontinent, který by zdevastoval rozsáhlé území Amazonského pralesa a nejen ten. ALBA slibuje zvýšení životní úrovně, přesto má polovina členských států podprůměrné HDI ve srovnání s celou Latinskou Amerikou.

Prostřednictvím kanálu Telesur Chávez šířil svoji propagandu do regionu. Tento kanál sice vlastní státní společnosti pěti zemí Latinské Ameriky (čtyři z toho z ALBA), nicméně Venezuela má majoritní podíl. Telesur je Chávezovým nástrojem, díky kterému může použít cenzuru tak, aby události odpovídaly jeho potřebám, čili primárně namířit kritiku proti Spojeným státům a jejich zpravodajským kanálům CNN a Univisión. Největšími partnery v rámci ALBA v boji proti Spojeným státům americkým Chávezovi byly Kuba a Bolívie, u kterých byl nejsilnější protiamerický postoj. Příkladem sounáležitosti s venezuelským prezidentem bylo odvolání amerických velvyslanců nebo různé obviňování Američanů ze špionáže. Naopak největšími nepřáteli v latinskoamerickém regionu jsou pro Cháveze, potažmo ALBA Kolumbie a Mexiko, které aktivně spolupracují s Washingtonem. Protože všechno v ALBA je organizované Venezuelou, respektive jejím prezidentem, který využívá ropné bohatství země ve svůj prospěch, lze ALBA označit za projekt, který hájí primárně zájmy Venezuely. Po nedávné smrti Huga Cháveze není jasné, jak se bude toto uskupení dále vyvíjet. Je velice nepravděpodobné, že se najde tak silná osobnost, která bude používat ropnou diplomacii v takové míře a bude vyvíjet takový odpor vůči státům Severu jako Hugo Chávez. Prezidenstké volby ve Venezuele sice vyhrál Nicolás Maduro, který byl v Chávezově vládě, nicméně

není jisté, zda bude pokračovat ve stejném programu jako Chávez. Kuba, Nikaragua a karibské státy teď budou čelit ekonomickým problémům, vzhledem k předpokládanému poklesu příjmu ropy z Petrocaribe. Chávez, který tlačil celý kontinent doleva, tu teď není a je pravděpodobné, že mnoho států dá přednost brazilské umírněné politice, před návratem k radikální levici.

6 Seznam zkratk

ALBA	Bolívarovský svaz pro lid naší Ameriky (Alianza Bolivariana para los pueblos de Nuestra América)
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization)
GATT	Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade)
RTA	Regionální obchodní dohoda (Regional Trade Agreement)
MCCA	Středoamerický společný trh (Mercado Común Centroamericano)
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu (North American Free Trade Agreement)
SICA	Středoamerického integračního systému (Sistema de la integración)
MERCOSUR	Společný trh jihu (Mercado Común del Sur)
ALADI	Latinskoamerické integrační sdružení (Asociación Latinoamericana de Integración)
CACM	Středoamerický společný trh (Central American Common Market)
CAN	Andské společenství (Comunidad Andina)
UNASUR	Unie jihoamerických národů (Unión de Naciones Suramericanas)
FTAA	Panamerická zóna volného obchodu (Free Trade Area of the Americas - FTAA)
ACS	Sdružení karibských států (Association of Caribbean States)
ALBA-TCP	Dohoda o obchodu mezi národy (Tratado de Comercio de los Pueblos)
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu (Organization of the Petroleum Exporting Countries)
TELESUR	Televizní kanál Jihu (La Nueva Televisora del Sur)
CONVIASA	Státní venezuelská aerolinka (Consorcio Venezolano de Industrias Aeronáuticas y Servicios Aéreos, S.A.)

PDVSA Venezuelská společnost na těžbu ropy (Petróleos de Venezuela, S.A.)

FARC Revoluční ozbrojené síly Kolumbie (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia);

7 Seznam použitých zdrojů

ALBA-TCP (2010a). *Principles of the ALBA* (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/principles-alba>, 22. 3. 2013).

ALBA-TCP (2010b). *ALBA-TCP* (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/alba-tcp-eng>, 18. 3. 2013).

ALBA-TCP (2010c). *ALBA-TCP* (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/albatcp>, 17. 3. 2013).

ALBA-TCP (2010d). *Structure and functioning ALBA-TCP* (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/structure-and-functioning-alba-tcp>, 21. 3. 2013).

ALBA-TCP (2010e). *Permanent Coordination Of ALBA-TCP* (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/permanent-coordination-alba-tcp>, 22. 3. 2013).

ALBA-TCP (2010f). *ALBA-TCP Agreement* (dostupné z WWW: <http://www.alba-tcp.org/en/contenido/alba-tcp-agreement-0>, 21. 3. 2013).

ALCA – FTAA (2006). *Área de Libre Comercio de las Américas* (dostupné z WWW: http://www.ftaa-alca.org/alca_s.asp, 6. 3. 2013).

Alvarez, Cesar – Hanson, Stephanie (2009). *Venezuela's Oil-Based Economy* (dostupné z WWW: <http://www.cfr.org/economics/venezuelas-oil-based-economy/p12089#p6>, 29. 3. 2013).

Arellano, Félix Gerardo (2009). *Nacimiento, Evolución y Perspectivas de la Alianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América* (Quito: Friedrich Ebert Stiftung).

Arnoux, Elvira Narvaja de (2008). *El discurso latinoamericanista de Hugo Chávez* (Buenos Aires: Editorial Biblos).

Avritzer, Leonardo – Costa, Sérgio (2004). Teoría crítica, democracia y esfera pública: concepciones e usos en América Latina. *Revista de Ciencias Sociales*, Vol. 47, No. 4.

Banco del ALBA (2008a). *El Banco del ALBA* (dostupné z WWW: <http://www.bancodelalba.org/>, 29. 3. 2013).

Banco del ALBA (2008b). *¿Qué es el SUCRE?* (dostupné z WWW: <http://www.bancodelalba.org/sucres.html>, 20. 3. 2013).

Barbies, Hans Georg – Rempel, Hilmar (2006). *Erdgas in Südamerika* (Hannover: Bundesanstalt für Geowissenschaften und Rohstoffe).

BBC (2006). *Bolivia 'to join Chavez's fight'* (dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/4576972.stm>, 30. 3. 2013).

BBC (2010). *Profile: Alvaro Uribe Velez* (dostupné z WWW: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/3214685.stm>, 30. 3. 2013).

BBC (2013). *Hugo Chávez: Memorable moments* (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-20712033>, 1. 4. 2013).

BBC (2013). *Viewpoint: New era for US-Venezuela relations?* (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-us-canada-21680885>, 1. 4. 2013).

Bendana, Alejandro (2008). *Alternativní financování rozvoje: Venezuela a ALBA* (dostupné z WWW: <http://www.ekumakad.cz/cz/temata/alternativni-financovani-rozvoje-venezuela-a-alba>, 18. 3. 2013).

Bhagwati, Jagdish (1995). *US Trade Policy: The Infatuation with FTAs* (New York: Columbia University).

Brohman, John (1996). *Popular Development: Rethinking the Theory and Practice of Development* (Oxford, Malden: Blackwell).

Bulmer-Thomas, Victor (2003). *The Economic History of Latin America Since Independence* (Cambridge: Cambridge University Press).

Burfisher, Mary E – Robinson, Sherman – Thierfelder, Karen (2003). *Regionalism: Old and New, Theory and Practice* (Capri: Interantional Agricultural Trade Research Consortium Conference).

Castillo, Mariano (2011). How deep are relations between Colombia and Venezuela? *CNN* (<http://edition.cnn.com/2011/12/03/world/americas/venezuela-colombia>, 30. 3. 2013).

Carranza, Mario (2004). Mercosur and the end game of the FTAA negotiations: challenges and prospects after the Argentine crisis. *Third World Quarterly* Vol. 25, No. 2, s. 323.

Central Intelligence Agency (2013). *The World Factbook* (dostupné z WWW: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html>, 30. 3. 2013).

Cihelková, Eva (2007). *Nový regionalismus. Teorie a případová studie (Evropská Unie)* (Praha: C. H. Beck).

Cihelková, Eva a kol. (2010). *Regionalismus a multilateralismus. Základy nového světového obchodního řádu?* (Praha: C. H. Beck).

Cino, Luis (2005). *Las desventuras de Telesur* (dostupné z WWW: <http://www.cubanet.org/CNews/y05/sep05/26a9>, 28. 3. 2013).

CNN (2013). *Profile: Hugo Chávez* (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/world-latin-america-10086210>, 25. 3. 2013).

Comunidad Andina (1969). *Acuerdo de Integración Subregional Andino (Acuerdo de Cartagena)* (dostupné z WWW: <http://intranet.comunidadandina.org/Documentos/DBasicos/DBasico1.doc>, 1. 3. 2013).

Comunidad Andina (2010). *Cronología* (dostupné z WWW: <http://www.comunidadandina.org/Cronologia.aspx>, 13. 3. 2013).

Constitution of the Bolivarian Republic of Venezuela (dostupné z WWW: <http://www.venezuelaemb.or.kr/english/ConstitutionoftheBolivarianingles.pdf>, 26. 3. 2013).

Dabéne, Olivier (2009). *The Politics of Regional Integration in Latin America. Theoretical and Comparative Explorations* (Palgrave Macmillan: New York).

Devereux, Charlie – Colitt, Raymond (2013). *Venezuelans' Quality of Life Improved in UN Index Under Chavez* (dostupné z WWW: <http://www.bloomberg.com/news/2013-03-07/venezuelans-quality-of-life-improved-in-un-index-under-chavez.html>, 19. 4. 2013).

Ellsworth, Brian (2012). *Guyana oil exploration stirs up Venezuela border dispute.* *Reuters* (dostupné z WWW: <http://www.reuters.com/article/2012/06/06/us-venezuela-guyanaidUSBRE8551E720120606>, 16. 4. 2012).

Fermín, Eudis (2009). *Alternativa Bolivariana para los Pueblos de nuestra América: ¿la ruptura paradigmática de los modelos de integración?* *Espacio Abierto Cuaderno Venezolano de Sociología* Vol. 18, No. 2.

Finnegan, Katherine (2012). *Nicaragua approves funding for ALBA development bank* (dostupné z WWW: <http://ascjweb.org/moneymarketsmedia/?p=281>, 12. 4. 2013).

Forum Social Mundial (2013). *What the World Social Forum is* (dostupné z WWW:

http://www.forumsocialmundial.org.br/main.php?id_menu=19&cd_language=2, 27. 3. 2013).

Fritz, Thomas (2007). *ALBA contra ALCA. La Alternativa Boliavriana para las Américas: una nueva vía para la integración regional en Latinoamérica* (Berlin: FDCL).

Gobierno Bolivariano de Venezuela (2005). *Petróleos de Venezuela* (dostupné z WWW: <http://www.pdvsa.com/>, 19. 3. 2013).

Grant, Zachary (2011). *Petro-Politics in Venezuela* (dostupné z WWW: http://www.coastal.edu/media/administration/honorsprogram/pdf/Grant_Business%20Management.pdf, 12. 4. 2013).

Gwynne, Robert N. (1999). Globalization, neoliberalism and economic change in South America and Mexico. In: Gwynne, Robert N. a Key, Cristobal (eds.), *Latin America Transformed, Globalization and Modernity* (London: Hodder Arnold), s. 68-97.

Hall, Michael R. (2005). Latin American Integration Association (ALADI). In: Leonard, Thomas M. (ed.), *Encyclopedia of the developing world* (New York: Routledge).

Harris, David – Azzi, Diego (2006). *ALBA – Venezuela's Answer to "Free Trade": the Bolivarian Alternative for the Americas* (Bangkok: Occasional Paper: 3, Focus on the Global South).

Hart-Landsberg, Martin (2009). Learning from ALBA and the Bank of the South: Challenges and Possibilities. *Monthly Review*, Vol. 61, No. 4.

Hirst, Joel (2011). *A Guide to ALBA* (dostupné z WWW: <http://www.americasquarterly.org/hirst/article>, 22. 3. 2013).

Holloway, Thomas H. (2008). Latin America: What's in a Name?. In: Holloway, Thomas H., *A Companion to Latin American History* (Davis: University of California).

Kellog, Paul (2010). Ecuador, Venezuela: Danger South of the Border. *Venezuelanalysis* (dostupné z WWW: <http://venezuelanalysis.com/analysis/5739>, 16. 4. 2013).

Kozloff, Nikolas (2007). *Hugo Chávez: Oil, Politics, and the Challenge to the U.S.* (New York: Palgrave Macmillan).

Lombaerde, Philippe – Garay, Luis Jorge (2006). *The New Regionalism in Latin America and the role of the U.S.* (Bruges: UNU-CRIS).

Martins, Elisa (2013). *Instability in Venezuela affects Nicaragua* (dostupné z WWW: http://infosurhoy.com/cocoon/saii/xhtml/en_GB/features/saii/features/main/2013/01/11/feature-01, 16. 4. 2013).

Mattli, Walter (2003). *The Logic of Regional Integration: Europe and Beyond* (Cambridge: Cambridge University Press).

McKinley, James (2005). Mexico and Venezuela break off relations. *The New York Times* (dostupné z WWW: http://www.nytimes.com/2005/11/15/world/americas/15iht-hugo.html?_r=0, 30. 3. 2013).

Monsalve, José Gerson Renavales (2009). Estructura morfológica del ALBA: Ni el ALBA ni el ALCA son esquemas de integración. *Anuario Derecho* Vol. 23, No. 7., s. 441.

NAFTANOW (2012). *North American Free Trade Agreement* (dostupné z WWW: http://www.naftanow.org/facts/default_en.asp, 12. 3. 2013).

Neumann, Ildikó Virág (2009). *Regional Trade Agreements* (Veszprén: University of Pannonia).

Oppenheimer, Andrés (2009). *Los Estados Desunidos de las Américas* (Madrid: ALGABA Ediciones).

Phillips, Nicola (2007). Moulding Economic Governance in Americas: U.S. Power and the New Regional Political Economy. In: Michéle Rioux (ed.), *Building the Americas* (Bruylant: Bruxelles).

Plummer, Robert (2013). Hugo Chavez leaves Venezuela in economic muddle. *BBC* (dostupné z WWW: <http://www.bbc.co.uk/news/business-20795781>, 30. 3. 2013).

Pomfret, Richard (2006). Regional Trade Agreements. In: Fratianni, Michele – Rugman, Alan eds., *Regional Economic Integration* (Amsterdam: Elsevier).

Reardon, Juan (2011). Latin America's TeleSUR Now Available to U.S. Viewers. *Venezuelanalysis* (dostupné z WWW: <http://venezuelanalysis.com/news/6405>, 22. 3. 2013).

República Bolivariana de Venezuela (2001). *Documentos Chávez, Hugo. Concepción del ALBA. Discurso en la III Cumbre de Jefes de Estado y de Gobierno de la Asociación de Estados del Caribe* (Isla de Margarita: Ministerio de Relaciones Exteriores, Libro Amarillo), s. 542.

Romero, Simon (2007). Venezuela Rivals U.S. in Aid to Bolivia. *The New York Times* (dostupné z WWW: http://www.nytimes.com/2007/02/23/world/americas/23bolivia.html?pagewanted=all&_r=0, 17. 4. 2013).

Romero, Simon (2012). With Brazil as Advocate, Venezuela Joins Trade Bloc. *The New York Times* (dostupné z WWW: http://www.nytimes.com/2012/08/01/world/americas/mercosur-trade-bloc-admits-venezuela-as-full-member.html?_r=0, 17. 3. 2013).

Ruiz-Dana, Alejandra – Goldschagg, Peter – Claro, Edmundo – Blanco, Hernán (2007). *Regional Integration, Trade and Conflict in Latin America* (Santiago de Chile: Rides).

Sanahuja, José Antonio (2008). Barreras y obstáculos a la integración en América Latina y el Caribe. In: Alfonso, Laneydi Martínez - Peña, Lázaro – Vazquez, Mariana, *Anuario de la Integración Regional de América Latina y el Gran Caribe* (Buenos Aires: Crie).

Sanahuja, José Antonio (2012). *Post-liberal regionalism in South America: The case of UNASUR* (Florence: European University Institute).

Sobrevilla Perea, Natalia (2004). *Caudillismo in the Age of Guano: Conflict and Stability in Mid-nineteenth century Peru* (Yale University).

Sperling, Erik (2009). Venezuela and Bolivia Cut Diplomatic Ties with Israel. *Venezuelanalysis* (dostupné z WWW: <http://venezuelanalysis.com/news/4113>, 16. 4. 2013).

Springerová, Pavlína (2009). Jihoamerické integrace: Od ekonomických motivů k ideologickým ? In: Waisová Šárka a kolektiv, *Regionální integrační procesy* (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o.: Plzeň).

Strautman, Gabriel (2008). *South Bank: 90 days of silence* (dostupné z WWW: <http://cadtm.org/South-Bank-90-days-of-silence>, 20. 3. 2013).

Sugget, James (2010). Venezuela and Ecuador Create Joint Mining, Fishing, Cacao, Auto Lubricant Companies. *Venezuelaanalysis* (dostupné z WWW: <http://venezuelanalysis.com/news/5226>, 16. 4. 2013).

Televisa (2013). *Univisión* (dostupné z WWW: <http://www.televisa.com/asociaciones/224397/univision/>, 20. 3. 2013).

Transparency International (2012). *Corruption by Country / Territory* (dostupné z WWW: <http://www.transparency.org/country#VEN>, 30. 3. 2013).

UNDP (2013a). *International Human Development Indicators* (dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, 17. 4. 2013).

UNDP (2013b). *International Human Development Indicators – Venezuela* (dostupné z WWW: <http://hdrstats.undp.org/en/countries/profiles/VEN.html>, 17. 4. 2013).

UNDP (2013c). *Human Development Index (HDI) - 2012 Rankings* (dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, 17. 4. 2013).

UNDP (2013d). *International Human Development Indicators* (dostupné z WWW: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>, 17. 4. 2013).

U.S. Energy Information Administration (2012). *Venezuela* (dostupné z WWW: <http://www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=VE>, 12. 4. 2013).

Vidal, John (2011). Bolivia enshrines natural world's rights with equal status for Mother Earth. *Guardian* (dostupné z WWW: <http://www.guardian.co.uk/environment/2011/apr/10/bolivia-enshrines-natural-worlds-rights>, 15. 3. 2013).

Voice of America (2010). *Venezuelans Have Little Consensus on '21st Century Socialism'* (dostupné z WWW: <http://www.voanews.com/content/venezuelans-have-little-consensus-on-21st-century-socialism-100801169/164042.html>, 29. 3. 2013).

Wilpert, Gregory (2006). The Meaning of 21st Century Socialism for Venezuela. *Venezuelaanalysis* (dostupné z WWW: <http://venezuelanalysis.com/analysis/1834>, 21. 4. 2013).

Wrobel, Paulo (1998). A Free Trade Area of the Americas in 2005? *International Affairs* Vol. 74, No. 3., s. 548.

8 Resumé

It emerged that neoliberalism was not successful in Latin America and Free Trade Area proposed by the United States did not have much agreement among states. On the background of discussions about the free trade area, The Bolivarian Alliance for the Peoples of our America came into existence thanks to the Venezuelan president Hugo Rafael Chávez Frías and Cuban president Fidel Castro. During the time other states join ALBA and today it has eight members. Hero from Spanish American wars of independence Simon Bolívar is the main icon of Hugo Chávez and so the thought of the unification of Latin America, implementation of popular democracy, economic independence and breaking with political corruption is named after him as The Bolivarian revolution. ALBA is a socialist project because of Hugo Chavez's 21st century socialism, which is seen as the ideology of ALBA member states. Thanks to the huge amount of Venezuelan oil Hugo Chávez promoted Oil Diplomacy, through which he attract states mainly in region of Latin America to join ALBA. There emerged several projects within the framework of ALBA – Bank of ALBA, Venezuela-Argentina Gas Line, SUCRE currency or Telesur. The last-mentioned served as a Hugo Chávez's tool for spreading his propaganda within the region. Hugo Chávez through his social projects improved the economic situation of poor Venezuelans in the short-term however there is a high debt despite record oil prices and the fact that four out of eight members of ALBA has HDI (Human Development Index) below average in comparison with average of all Latin American states. Chávez on one hand speak about social equality and on the other hand suppress the dissent. On one hand protects the nature on the other hand want to destroy it. So president Chávez was populist on a number of counts. After his recent death there is a question what will occur to ALBA, because it is debatable whether any ALBA's heads of state are charismatic enough and have the same interest in the alliance to maintain it.